

Р. 19 Ср 1217. 1

ИСТОРИЈА СРБСКОГЪ НАРОДА

ЗА

ОСНОВНЕ СРБСКЕ ШКОЛЕ.

ПРЕГЛЕДАЛА И ОДОБРИЛА ШКОЛСКА КОМИСИЈА.

Цена е 1 гр. порес.

У БЕОГРАДУ.

У државной штампарији.

1865.

Својимъ

NOTICE

GEORGE B. BROWN

Handwritten signature

Handwritten signature

319198

Handwritten signature

1888

ИСТОРИЈА

СРБСКОГЪ НАРОДА.

У исторіи србскогъ народа казує се, какви су Срби и шта су радили, одъ стары времена па до нашегъ доба.

Срби су грана великогъ словенскогъ народа. Одъ прилике пре 1200 година живили су у скупу съ осталимъ Словенима. Они тада јошъ нису били христјани; и имали су много богова и богиња. Найвећій нѣиовъ богъ бую є *Перунъ*, а између свію богиња прва іймъ є была *Жива*. Своимъ боговима и богињама молили су се у шумама, где су іймъ подизали храмове. Нису имали надъ собомъ поглавара, кои бы свима заповедао, него є свака породица была за себе, свака є имала свогъ старешину, кои се старао о породици, и когъ су сви у породици слушали. Породице су биле између себе у свези, и послове, кои су се тицали свію породица, свршавале су све ста-

решине у договору; а ради договора скупљали су се у зборовима, које су звали *Већа*. Када се приметно рат између њи и странаца, породичне старешине избрале су војводу свима породицама, који је, док је рат трајао, био поглавар свима породицама, свему народу. Када је рат престао, и војводина је власт престала. Од војвода постали су доцније у Словена владари, то је жупани, краљеви и цареви.

Доду су Срби у скупу са осталимъ Словенима били, живели су у земљи *Бойци*, од прилике у садашњој Малој Русији.

Напреду је казано, да су Срби грана словенскогъ народа, а стари писци веле, да су Словени били: поштени, искрени и храбри, да су радо дочекивали госте, и врло волили свой језикъ, свое обичаје и своју слободу. Такви су били и Срби, србскій језикъ наликује на остале словенске језике, а научени люди веле, да је међу њима најлепшиј.

Непознато намъ је, шта је било узрокъ, те је некиј део србскогъ народа оставио своя стара седишта, и пустио се у светъ да тражи себи друго отачаство. Зна се, да су од прилике на 400 година после

христова рођеня ¹, Хуни татарскій народъ, иселивши се изъ Азіе, нагрнули у Европу преко реке Волге и Дона; покорили себи многе народе, и приморали їй, да съ њима заедно воюю противъ њиовы не-пріятеля. Већъ се тада иселише млоги Словени изъ свои стары седишта, и на-станише коягде по западнимъ и южнимъ пределима Европе. Одъ ово доба чешће се догађало, да су народи остављали своя стара седишта, и тражили за себе нове земљъ, где ће се настанити; а често су и принуђени бивали одъ други народа да оставе своя седишта. Тако се ² иселише изъ свогъ старогъ отачаства Хрвата, кои су са Србима суседи были; а одма за тимъ ³, и неки део србскогъ народа оста-ви землю *Бойку*, и упути се за Хрвати-ма, да тражи себи ново отачаство.

У то време Авари, и други народи напали су на грчко царство. Грчкій царъ Иракліе позове къ себи Бугаре, па їймъ даде землю између Дунава и Тимока, а да мораю бранити грчко царство одъ на-падачя страны народа. Наскоро затимъ

¹ 374 годinne.

² 634 годinne.

³ 636 годinne.

Хрвати дођоше къ цару Ираклію, кои ѿмъ тако, као и Бугарима даде земљу између реке Саве и Купе. За Хрватима упуте се и Срби къ Дунаву, и заишту такође одъ цара Ираклія земљу, где бы се могли настанити. Царъ ѿ радо прими, и даде ѿмъ простране земљу у Тесаліи и Мађедоніи; где се Срби стане, и сазидаю, градъ, коме надену име *Србица*. Тай градъ и данасъ постои у Тесаліи.

Срби се у Тесаліи и Мађедоніи нису дуго задржали. Срце ѿ повуче натрагъ своје старомъ завичаю; па зато и замоле цара Ираклія, да ѿмъ допусти, да се могу изселити. Царъ ѿ није задржавао; те тако Срби пређу на леву обалу Дунава. Садъ се опетъ предумисле, па пошлю своје люде у Београдъ, где є быо царевъ намесникъ, и заишту, да ѿмъ се допусти, да се настане између Бугара и Хрвата. Царъ, дознавши жељу Срба, допусти ѿмъ да се населе онде, где су хтели. Срби пређу опетъ Дунавъ, и заузму земљу, између Саве Дунава и Тимока, па све до ядранскогъ мора, у којима и данасъ живе.

По овимъ земляма тумарале су тада многе чете аварске, коє су нападале часъ на Хрвате, а часъ опетъ на Грке. Срби

ударе на Аваре, надбію їй на све стране, и очисте сасвимъ свое ново отачаство одъ нѣиовы чета. У заузетимъ и одъ Авара очишћенимъ земляма Срби се стане, па у тимъ земляма и данасъ живе. По-свомъ имену надену єдною своіою обла-сти име *Србія*.

Кадъ су Срби очистили свою землю одъ аварски чета, почну се уређивати, и као што су навикли одъ старина, разделе се на племена, коя су имала свое поглава-ре, кои се зваху *Бани* и *Жупани*, подъ којима су были *сатници*. *Жупани* и *сат-*ници судили су народу, а бани водили су войску у бой. Сви бани и жупани слуша-ли су грчкогъ цара Ираклія, кои є седео у Цариграду, и морали су чувати грани-це одъ Авара; али се незна, да су цару какавъ данакъ плаћали. Неки Срби одма, чимъ се смире у своимъ земляма, крсте се, а неки остану и далъ незнабожци, па су їй зато и називали *поганицима* т. є. некрштенима.

Землѣ, којима су управляли жупани, были су *жупаниє*, коє су имале и своя особита имена одъ река и предела. *Жу-*пани су по своіою вољи управляли сво-имъ жупаніяма, али су ипакъ поне-кадъ сви признавали надъ собомъ єдногъ

старешину, кои се зваше *великій жупанъ*. Сва сръбска земля разделила се на неке области, а те области были су: *Сръбія, Босна, Неретва или Поганска, Травунія, Зета и Хумъ*.

Срби сместивши се у земляма, где су се населили, заузели су великій просторъ, кои се протезао одъ ядранскогъ мора до реке Мораве и Тимока, а одъ Дунава и Саве до града Драча, и до извора реке Дрина. Срби су тада граничили одъ истока Бугарскомъ; одъ севера Дунавомъ и Савомъ; одъ запада Хрватскомъ, а одъ юга Драчомъ. Главни градови на границама были су на истоку: *Нишъ*; на западу *Которъ*; на югу *Баръ*; на северу е было *Београдъ*, аль иъиме е управляо грчкій намесникъ.

Главнія пытаня.

Шта се казуе у исторіи сръбскогъ народа?

Ко су Срби, где су некадъ живили, есу ли свагда были христіяни; како се звао ньиовъ найвекій богъ и ньинова прва богиня, есу ли имали сви надъ собомъ едногъ поглавара,

шта е радіо старешинна породица, есу ли се старешине договарале, шта су радили, кадъ е было рата, кадъ е престаяла войводина власть, шта су постали одъ войвода?

Где су живили Срби некадъ, како су звали свое отаство?

Какви су были стари Словени и Срби; коме е родъ сръбскій ѳзикъ, и какавъ е?

Зна ли се, зашто су неки Срби оставили свое старо отаство, шта се догодило око 400 година после хрстова рођеня, кадъ се иселише Хрвати изъ старогъ отаства, и шта учинише Срби?

Ко е тада нападао на грчко царство, кога е позвао царъ Иракліе у свое землѣ, шта су морали Бугари чинити. Шта су у то време урадили Хрвати, где су се населили, шта су урадили Срби, где су се настанили, какавъ су градъ сазидали?

Есу ли се Срби у Тесалии и Мађедонии дуго задржавали, есу ли отишли у свое старо отаство, где су се по други путъ населили; есу ли те землѣ, које су Срби заузели, были чисте одъ Авара, шта су Срби радили съ Аварима, како су надели име едной своіой области?

Шта су радили Срби, кадъ су очистили одъ Авара свое землѣ, како су звали свое

поглаваре, ко е Србима судіо, а ко ій е у бой водіо, кога су слушали бани и жупани, и шта су морали чинити; есу ли се покрестили, и како су се прозвали, кои су остали некрштени?

Како су се звале землѣ, којима управљашу жупани, како су жупани управљали своимъ жупаніјама, како се звао нѣиновъ старешина, како се разделила србска земля, које су биле главне области?

Како се протезао просторъ на комъ су Срби живили, съ кимъ су тада Срби граничили, и кои су іймъ были главни градови на границама?

ПРВО ВРЕМЕ.

636—1015. год.

Срби подъ своимъ жупанима.

Срби подъ своимъ жупанима слушали су цара Ираклія, и признавали су надъ собомъ нѣгову власть. Кадъ Иракліе умре,¹ грчки цареви, были су слаби люди, па зато се Хрвати и Срби одцепише одъ царске владе, и живљашу самостално подъ своимъ великимъ жупанима, потомцима оногъ поглавара, кои е Србе изъ Бойке

¹ Владао е одъ 610—641. године.

извео. Имена тимъ првимъ великимъ жупанима незнамо.

Првый жупанъ, кои се поименце спомињъ, быо є *Воиславъ* (или *Вишеславъ*), за нѣмъ є быо жупанъ *Радославъ*, а за овимъ *Просегой*. Но како су и кадъ су ови жупани владали, и шта су Срби подъ нѣма радили, то се незна.

После *Просегоя* быо є у Србиі жупанъ *Властимиръ*, кои є владао 10 година.¹ Тада су Срби молили грчкогъ цара *Василія*, да њмъ пошлѣ свештенике, да крсте и оне Србе, кои су тада некрштени были. Царъ *Василіе* радо послуша, што су га Срби молили, пошлѣ њмъ свештенике, кои су све јошъ некрштене Србе крстили,

До времена *Властиминова* Срби су живили у миру са своимъ суседима *Бугарима* и *Хрватима*. Но подъ *властимировомъ* владомъ *Бугари* ударе на *Србию* и зажеде освоити є. То є быо почетакъ многимъ ратовима између *Срба* и *Бугара*. Првый ратъ трајо є три године дана *Срби* надбию *Бугаре*, и *Пресіанъ*, бугарскій кнезъ морао се повући натрагъ у *Бугарску*.

¹ Одъ 870—880. године.

Властимиръ остави после себе три сина: *Мутимира*, *Строимира* и *Гойка*. Ова браћа разделише између себе сръбске земљѣ, и владали су свакиј своимъ деломъ. Бугарскій владалацъ Борисъ хтео се осветити Србина, што су му пре некогъ времена надбили оца Персіяча, и упадне съ войскомъ у Србию; но Срби га дочекаю, и увате му сина Властимира, и тако га побію, да ѣ морао молити Србе за миръ. Срби поврате Борису сина, и измире се са Бугарима. съ којима су неко време живели на миру и у любви.

Наскоро затимъ заваде се у Србији сама браћа међу собомъ,¹ и стану се бити. *Мутимиръ*, најстарій братъ, надбіе свою браћу, зароби ѣй, и пошлѣ у Бугарску, да ѣй Бугари чуваю, а при себи ѣ задржао само *Петра*, гойниковогъ сина. Петаръ одбегне одъ стрица, и оде у Хрватску.

Мутимиръ ѣ имао такође три сина: *Прибислава*, *Врана* (Бранка) и *Срефана*. Жупанъ ѣ постао *Прибиславъ*,² али ѣ владао само єдну годину дана. Петаръ, гойниковъ синъ, кои ѣ побегао быо одъ

¹ 886. године.

² 890. године.

стрица Мутимира у Хрватску, врати се у свое отачаство, скупи войску, надбіє Прибислава и нѣгову браћу, кои сви побегоше у Хрватску, ¹ а самъ почне управляти Србіомъ.

На три године после тога ² врати се изъ Хрватске *Вранъ*, и удари на Петра, кои скупи войску, разбіє Врана, и нѣга самогъ увати, и очи му ископа. Вранъ е имао сина *Павла*, кои е быо у Бугарской, и кои е доцнѣ постао србски жупанъ. Одма после боя съ Враномъ дође у Србію изъ Бугарске *Клонимиръ*, синъ *Стромировъ*, кои е быо братъ Мутимира. Петаръ и овога победи, и одъ то доба владао в 20 година на миру, небоѣи се никаквогъ непріятеля са стране.

После овогъ дугогъ мира заметне се опетъ бой између Петра и Симеона, бугарскогъ цара. Бугари уђу у Србію, и стану е плячкати; али іймъ Петаръ одма стане на путъ, те немогаше ништа учинити. Тада бугарске войводе позову Петра къ себи, да се съ нѣмѣ о миру договоре; и закуну се, да неће Петру ништа учинити. Петаръ поверуе бугарскимъ

¹ 891. годне

² 894. годне.

войводама, и съ мало пратилаца оде у бугарскій станъ. Бугари увате Петра, окую га, и пошлю у Бугарску где є и умрѣо; а Србію оплячкаю, па се и сами врате натрагъ у Бугарску. ¹

После Петра постане по вољи бугарскогъ цара Симеона сръбскій жупанъ *Павле*, врановъ синъ, кои се съ Бугарима заєдно противъ Петра боріо. Павле є три године ² мирно владао Србіомъ. Тада съ помоћу Грка дође у Србію Зарія синъ прибиславовъ. Павле удари на нѣга съ войскомъ, победи га, увати, окує, и пошлѣ у Бугарску, да га тамо чуваю.

После три године ³ завади се Павле съ Бугарима. Бугарскій царъ Симеонъ пошлѣ на Павла Зарію съ великомъ войскомъ. *Зарія* победи Павла, постане жупанъ и стане управляти Србіомъ.

Бугари и Грци мешаюћи се непрестанце у сръбске послове, правили су немуре у сръбскомъ народу. Синови сръбски владалаца, немарећи за народно добро, слушали су садъ Грке, садъ Бугаре, кои

¹ 914. године.

² до 917. године.

³ 920. године.

нису Србима добро мислили, те є тако найвише страдао србскій народъ, кои є бью поцепанъ на странке, и кои є немилице проливао свою крвь, и тиме слабіо свое силе.

Зарія прибиславовъ синъ, ниє могао дуго владати. Одранънъ у Грчкой, срце га є вукло Грцима; па зато се оставіо пріятельства са Симеономъ бугарскимъ, и опріятельіо се съ Грцима, кои су тада имали крваве боеве съ Бугарима. Симеонъ пошлѣ свою войску противъ Заріє, кои Бугаре дочека, страшно надбіє, и увати бугарске войводе, одсече имъ главе, и пошлѣ ій у Цариградъ за знакъ победе.

Кадъ све то сазна Симеонъ, врло се разари, скупи нову войску, и пошлѣ є заєдно са Чаславомъ, клонимировимъ синомъ на Србію. Кадъ дозна Зарія, да противъ нѣга иде нова бугарска войска, а съ нѣомъ и Чаславъ, препадне се, остави Србію и побегне у Хрватску.¹

Бугари се зауставе на србской граници, и поруче србской властели, да се искупе, па да признаду Часлава са свога жупана. Властели поверую Бугарима

Око 924. године.

и добу у ньовъ станъ; но ту їй Бугари по симеоновой заповести поватаю, и скоро све до єдногъ изсеку. Бугарске войводе съ войскомъ проюре сву Србію, па є оплячкаю и разоре; а Србе, к и се нису сакрили, заробе; па кадъ су сву Србію оплячкали, врате се натрагъ у Бугарску. — Србія є была после тога пуста, и безъ владоца седамъ година.

Симеонъ, бугарскій царъ, наскоро затимъ умре.¹ После тога на неколико година Чаславъ клонимировъ синъ, праунукъ властимировъ побегне изъ Бугарске² и дође у Србію, где є врло мало людїй нашао, кои су се ранили ловомъ. Чаславъ ставе са своєю страна прикупляти Србе, кои су се у многимъ прошлимъ ратовима разбегли у Бугарску, Хрватску, Грчку, и друге државе. Чаславъ є мрзіо на Бугаре, а и боао се њи, па зато пошлѣ своє посланике у Цариградъ, те призна надъ собомъ и своіомъ државомъ грчко старешинство. Грци єдва дочекаю то, и са даровима поврате србске посланике, а и друге Србе у Србію, — Тако су Срби са своє неслоге опеть из-

¹ 927. године.

² 931. године.

тубили независность, за кою су толико крви пролили.

Чаславъ є неколико година мирно владао Србіомъ, али є влада нѣгова была врло слаба.*)

Србія остаде опетъ безъ свогъ владоца; србскимъ народомъ овладаю поедини жупани, кои нису єданъ другогъ слушали, него су гледали да независно управляю своимъ земляма. У оваквомъ незгодномъ станю была є Србія пуни 50 година, кадъ є Србіомъ овладао *Владимиръ*¹ краль далматинскій, потомакъ *Предимира*² требиньскогъ жупана. Съ Владимиромъ почи нѣ ново време у србской исторіи.

Г л а в н і я п ы т а н я

Кога су слушали Срби, докъ є уживоту было грчкій царъ *Иракліе*, и шта су радили после нѣгове смрти; знамо ли имена првимъ србскимъ жупанима?

*) Приповеда се, да се онъ заратио съ *Мацарима*, ков в у єдномъ бою надбіо, убивши мацарскогъ войводу *Киша*. *Кишова* жена завште у краля мацарскогъ помоћи, уђе съ войскомъ у Србію, ноћу нападне *Часлава*, увати га са свима кѣговимъ роѣацима и даде бацнти у *Саву*. (око 959.)

¹ Около 1010. годinne.

² Кои в живіо око 970. год.

Кои су први жупани, кои се по имену споминю; знамо ли кадъ су, и како су они владали?

Ко е было жупанъ после Просегоя, колико е година владао Властимиръ, шта су молили тада Срби грчкогъ цара Василя; съ кимъ су воевали Срби подъ Властимиромъ?

Колико е оставио синова Властимиръ, и како су се звали, шта су они урадили, ко е напао на Србе, и како се свршио бой, есу ли остала браћа у миру између себе, ко е кога надбио, шта е било съ побеђеномъ браћомъ, когъ е задржао Мутимиръ при себи, куда е побегао Петаръ?

Колико е имао синова Мутимиръ, како су се звали, ко е постао жупанъ, е ли Прибиславъ дуго владао, ко е надбио Прибислава и нѣгову браћу, кудъ су сви они побегли; кадъ се вратио Вранъ изъ Хрватске, како се звао врановъ синъ, ко е после тога дошао у Србию, е ли и нѣга Петаръ победіо, и колико е после тога владао; е ли све еднако у миру владао, шта су урадили Бугари съ Петромъ и съ Србиомъ?

Ко е постао жупанъ после Петра, како е владао Павле, съ кимъ е воевао, е ли Павле свакадъ остао у миру съ Бугарима, кога е Симеонъ послао изъ Бугарске на Србию про-

тивъ Павла, како се свршио бой, ко е было жупанъ?

Е ли за Србию добро было што су се Грци и Бугари мешали у србске послове, кога су слушали синовн србски владалаца, и ко е съ тога найвише страдао?

Е ли Зарія дуго владао, съ кимъ се онъ опрiятелью, шта е урадио Симеонъ бугарскiй, ко е кога надбiо, шта е после тога радио Симеонъ, съ кимъ е онъ пошао у Србию, е ли га Зарiя дочекао, кудъ е побегао, како е преварио Симеонъ србску властелу, шта е урадио по Србiн, а како е остала Србiя?

Е ли после тога дуго живiо Симеонъ, кадъ се вратио Чаславъ у Србию, кога е ту нашао, шта е радио Чаславъ, на кога е онъ мрзiо, коме се одао, шта се приповеда, съ кимъ се онъ заратио, е ли Србiя имала владаоце, ко е Србiомъ владао, колико е дуго была Србiя у незгодномъ станю, ко е после овладао Србiомъ, чiн е было онъ синъ?

ДРУГО ВРЕМЕ.

(1010. до 1159.)

Срби подъ своимъ кралѣвина.

После многи немира, кои су у Србiн были настали после Часлава, овлада срб-

скимъ земляма *Владимиръ*¹ краль далматинскій, праунукъ Предимира, требиньскогъ жупана, кои є быо роѣакъ жупану сръбскомъ Чаславу. Срби и Бугари све су єднако были неприятельи. У Бугарской є тада владао Самуило, кои дигне велику войску и удари на Србію.¹ Владимиръ се немогаше борити са силнимъ Самуиломъ, зато се попне на неко брдо, кое Самуило съ войскомъ обколи. Кадъ Владимиръ види, да се на брду неће моћи дуго држати, сиће доле, и преда се бугарской войсци. Самуило оплячка сву землю, па се тада поврати у Бугарску, и одведе и Владимира, па га баци у тамницу. Самуило имаѣаше кѣерь Косару, коя замилує Владимира, измоли му у Самуила животъ и слободу, и поѣе за нѣга. Самуило поврати Владимиру кральвство, и одпусти га у Србію.

Наскоро умре у Бугарской Самуило³, а краль постане нѣговъ синъ Радомиръ. Но Владиславъ, млаѣи братъ самуиловъ, дигне се на нѣга, и убіе га изъ потае. Дигне после тога войску, и овлада свомъ Бугарскомъ. Ни тимъ се незадовољи, него на-

¹ око 1010. год.

² између 1011. до 1012 год.

³ 1014. године.

мисли, да одъ свогъ зета Владимира от-
ме сръбскій престо; зато дигне войску и по-
зове къ себи Владимира, да се о миру
договоре. Владимиръ ниє хтео найпре
ићи, него є отишла у Бугарску Косара,
кою є Владиславъ одлично дочекао; па є
и подруги и потрећицуть послао Вла-
димиру посланике, да га позову на дого-
воръ. Посланици су се у име владиславлѣ-
во заклели на часномъ крсту, да Бугари
неће ништа зло Владимиру учинити. Вла-
дмиръ поверує овимъ заклетвама и оде къ
Владиславу, кои є наредіо люде, те су
Владимира у цркви уватили, и предъ цр-
квенимъ вратима одсекли му главу у ме-
сту, коє се зове Преспа.¹

Одма за тимъ Владиславъ овлада свомъ
Србіомъ. Но савестъ га є гризла, и ниє ни-
где имао мира, па зато у стану подъ гра-
домъ Драчомъ напрасно умре. Сва бугар-
ска войска разбегне се коєкуда, и тако
Србія остане опетъ безъ свогъ владоца.
Владмиръ є быо врло добаръ и благъ
краль, и народъ га почитує као божіегъ
светителя.

¹ 22. Мая 1015. год.

Србіомъ су управляли неко време Грци кои су освоили были сву Бугарску, све сръбске землѣ па и саму Далмацію. На неколико година после смрти владимирове, Воиславъ рођакъ владимировъ, подигне народъ на Грке, кои су Србе угнѣтавали. У еданъ и истый данъ устану сви Срби на оружѣ, и потуку многе Грке, а они, кои су остали живи, морали су бежати изъ Србіѣ. Тако е Воиславъ постао сръбскій краль ¹, но иче могао мирно владати, еръ су Грци подизали велике войске на нѣга. Воиславъ се трипутъ био съ Грцима, и свакадъ їй е страшно надбио. Едномъ, као што сами веле. 40.000 Грка и 7 войвода пало е одъ сръбскогъ оружя. ² Воиславъ победивши Грке, отео имъ е много благо (едномъ приливомъ 440 ока злата), и оснажіо е свою државу. Воиславъ е владао Србіомъ 25 година. Онъ е оставіо више синова, а између нѣи Србіомъ е владао *Михала*, найпре са своіомъ матеромъ, а после самъ. Тада су Бугари были подъ Грцима, кои су Бугаре угнѣтавали. Бугари заишту одъ Срба помоћи, да се ослободе Грка. Некій Бодинъ, ро-

¹ 1040. год.

² 1643. год.

ѣакъ сръбскогъ краля, оде съ помоѣу сръбскомъ у Бугарску. Бугари га радо дочекаю, прозову га Петромъ, и признаду за свога краля. ¹ Но наскоро доѣу у Бугарску Грци съ войскомъ, надбію Бугаре, освоѣ Бугарску, увате Бодина, и затворе га у некій градъ. Михала є добро владао Сръбіомъ, вешто се браніо одъ Грка, упознао се съ папомъ, и іошъ є веѣма осиліо сръбску државу. ²

После Михале постао є сръбскій краљ *Радослаеъ*, михаличъ братъ, коя є іошъ одавна владао некимъ сръбскимъ землама. Радославъ дознавши где є Бодинъ, постара се, те га избави тавнице. Радославъ є быо благъ човекъ, и радо є живео у миру. Бодинъ заборава, какво му є добро учиніо Радославъ, дигне се на нѣга, узме му краљѣвство, и отера га у предель требиньскій, ³ где є Радославъ и умрѣо. ⁴

Бодинъ є добро управляо Сръбіомъ, више путій среѣно є воѣвао на Грке, кои су мрзели, што є онъ Далматинце буніо противъ нѣиовы царева. — После Бодина

¹ око 1073. год.

² владао в одъ прилике до 1078. год.

³ око 1080. год.

⁴ Радославъ в свега владао 16 годна.

у србскимъ земляма роде се немири, съ-
тога, ко ће Србима владати. У тимъ не-
мирима долазио е онай на престо, кои е
имао у рукама највећу силу. Тада су се
борили најближи сродници међу собомъ,
проливали су крвь народа, и тако су осла-
бљавали народне силе. Тада су србскимъ
земляма владали: *Доброславъ, Владимиръ,*
Ђорђе, Грубеша, Градина, Радославъ, Урошъ,¹
Примиславъ, Белушъ, Тихомилъ (Деса).
Чедомилъ и Бахинъ, кои е много воєвао
съ Грцима. Сва србска земля была е раз-
делѣна на партаѣ, и на више делова, и
већ е крайнѣ време было, да престане
зло, коє е у народу овладало было, и да
се све србске области спое у єдну др-
жаву. То велико дело учинио е Стефанъ
Неманя.

Г л а в н і я п ы т а н я.

После немира, кои су у Србији были, ко
е овладао Србиомъ, ко е био Владимиръ, ко
е тада владао у Бугарској, шта е радио Са-
муило, како се опростио Владимиръ тавнице?

После самунлове смрти ко е постао краљ
у Бугарској, ко се подигао противъ Радоми-

¹ око 1120. год. Нѣгова кћи Елена была е удата
за маџарскимъ краљемъ Беломъ слепимъ.

ра, зашто е звао Владиславъ Владимира, е ли одма отишао Владимиръ къ Владиславу, шта е было съ Владимиромъ у Бугарской войсци?

Ко е владао Србиомъ после владимирове смрти, е ли гризла савестъ Владислава за нѣгова зла дела, е ли дуго живео, шта е было съ бугарскомъ войскомъ, зашто поштуе св. црква Владимира за божіегъ угодника?

Ко е после гога управляо Србиомъ, ко е и кадъ е подигао народъ на Грке, шта су урадили Срби, ко е постао србскій краљ, е ли у миру владао, колико се пута био Воиславъ съ Грцима, е ли иѣ надбіо, шта е отео одъ нѣи, колико е владао Србиомъ?

После Воислава ко е владао Србиомъ, ко е искао одъ Срба помоѣи, шта е было съ Бодинномъ у Бугарской, шта су урадили Грци у Бугарской, како е владао Михала, съ кимъ се упознао и колико е дуго владао у Србиѣ?

За Михаломъ ко е постао србскій краљ, шта е урадіо Радославъ да ослободи изъ тавнице Бодина, шта е урадіо Бодинъ, и кудъ е отерао Радослава?

Како е Бодинъ управляо Србиомъ, съ кимъ е воєвао, шта е было у Србиѣ после Бодина, кои су были тадашнѣи владоци србски, у каквомъ е станю была србска земля?

ТРЕЋЕ ВРЕМЕ.

(одъ 1159—1367. год.)

Срби подь владомъ Неманића.

Србскій се народъ подь владомъ Неманића найвећма прославио, србска држава подь Неманићима была є найснажнїя, съ првимъ се Неманићемъ србска држава почела снажити, съ последнимъ пакъ Неманићемъ почела є губити свою снагу.

Породицу Неманића основао є Стефанъ Неманя I.; кои є имао браћу: Завида, Срацимира и Првослава. Као што су тада непрестани немири у србскимъ земляма были, неманѣинъ є отаць Градиня морао бегати, и тада є у Зети родіо сына Неманю 1114. г. Кадъ є Неманя одрастао, добио є некій део дедовине, но после тога завадіо се съ браћомъ, коя суму се противила, што є онъ и у њинимъ земляма градіо цркве. У бою, кои є отудъ постао Неманя надбіє свою браћу, заузме владу надъ србскимъ земляма, и постане великій жупанъ 1159 год.

Неманя є єданъ одъ найзнатнїи србски владалаца. Онъ є утишао немире у србской земљи, и србске области, кое су до тогъ доба были раскоматане, споио

є у єдно, и тако є основао снажну србску државу. Онъ є съ Грцима было некадъ у любви, а некадъ у неприятельству, и отео є одъ нъи многе градове. После много боева помирио се съ нъима па се почео о томе старати, како ће најболъ уредити србску државу. — Подигао є многе цркве и манастире, основао є и богато обдаріо манастиръ Студеницу, и утврдіо є православну веру у србскомъ народу.

Неманя є владао Србима 37 година; а почео є владати кадъ му є было 46 година. Кадъ є већъ яко остарио, сазове најодличніє Србе, опрости се съ нъима, србскій престо остави свомъ најстариємъ сину Стефану, а самъ отиде најпре у Студеницу, где се на Благовести покалуђери, а отудъ после некогъ времена у Св. Гору, где є нъговъ најмлађій синъ Растко, доцніє св. Сава, было калуђерьъ: и у св. Гори, помоћу свои синова св. Саве и св. првовенчаногъ краля подигне србску лавру манастиръ Хилендаръ, где є и умрѣо године 1200. Неманя є живио преко 87 година. Света црква слави га као божіегъ угодника.

Стефанъ првовенчаный краль.

Неманя є имао три сина: Стефана, Вука и Растка. Юшъ за живота Неманьина постао є Стефанъ найпре србскій великій жупанъ,¹ а после краль. Съ почетка є владао у миру, но после устане на нѣга Вукъ, нѣговъ братъ, кои є быо великій кнезь у Зети. Вукъ є позвао себи у помоћ мацарскогъ краля Мирка, кои уђе съ войскомъ у Србію, али се набрзо враги натрагъ. Браћа се после измире, и замоле св. Саву, да донесе у Србію изъ Хилендара свето тѣло нѣнова оца. Сава їй послуша, и доне се у Србію тѣло Неманъ I.; на тиме утврди међу браћомъ прїятельство. Доцнїе се опетъ завадіо мацарскій краль са Србима; и подигао є войску на Стефана. Св. Сава, кои се тада у Србїи бавїо, оде у станъ мацарскомъ кралю, измири га са Србима, и учини, да є постао прїятель Стефану. Стефанъ се осимъ Мацара борїо юшъ съ Бугарима и царемъ цариградскимъ.

Св. Сава быо є наймлађїй синъ неманьинъ кои се родїо 1169., и было му є

¹ 1195. год.

17 година, кадъ е кришомъ отишао одъ оца у Свету Гору, и ту се покалуђерио,¹ па е после и свога оца наговоріо, да се такође покалуђери. Кадъ е пренео стето тѣло свога оца изъ Хилендара у Студеницу,² было е овде неколико година игуманъ.³ После тога вратио се опетъ у Хилендаръ, и отишао е и грчкомъ цару у Никею, где е поставлѣнъ за првогъ сръбскогъ архіепископа године 1221., добивши власть, да може самъ поставляти епископе. Св. Сава, повративши се у Србию, поставіо е 12 епископа, и венчао е свогъ брата на кралѣвскій престо,⁴ па се тай зато и зове Стефанъ првовенчаный краль. Светый Сава іошъ за свога живота поставіо е за Сръбскогъ архіепископа Арсенія, а самъ е отишао у Брусалимъ, да се поклони христовомъ гробу.⁵ Враћаюћи се изъ светы места умре у Трнову у Бугарској 1237. 14. Јануара. Саранѣнъ е было найпре у Трнову, одкудъ га после пренеше у цркву Милешеву: одкудъ су Турци подъ Синанъ па-

¹ 1186. год.

² 1208. год.

³ одъ 1208- -1215.

⁴ 1222. год.

⁵ 1234. год.

шомъ кѣгово св. тѣло узели ¹ и на Врачару предъ Београдомъ спалили.

Краль Радославъ.

Стефанъ првовенчаный краль, іошъ за свога живота предао є владу надъ Србіомъ найстаріємъ своемъ сину Радославу, съ коимъ є у друштву сазидоо славну цркву Жичу. Пре него што ќе умрети, покалуѣри се, а умрѣо є 1228 год.

Стефанъ првовенчаный остави законъ себе 4 сина: Радослава, Владислава, Уроша и Предислава, кои се покалуѣрио, па є доцнїе было србскїй архїепискепъ и звао се Сава II. Одма после Стефанове смрти св. Сава венча Радослава на кральвскїй престо у цркви Жичи. Радославъ се био съ Бугарима, Грцима и Мацарима, и было є среќанъ у овимъ борбама, те тако избавїо Србію одъ спольны неприятели. Предъ свою смртъ сиѣе съ памети. Срби зато одостану одъ нѣга и поставе себи за краля нѣговогъ брата Владислава. Радославъ є побегао у Дубровникъ, но наговоромъ св. Саве покалуѣри се, и наскоро умре. ² После себе нїе оставїо деце.

¹ 1234. год.

² 1235. год.

Кралеъ Владиславъ.

Св. Сава венчао є на сръбскій престо и трећегъ сръбскогъ краля, овогъ синовца Владислава, кои є за живота радосавлѣва овладао сръбскимъ престоломъ. Владиславъ се срећно боріо съ Бугарима и Грцима, и сачувао є свою државу одъ нѣиногъ опустошеня. Нѣгова є влада зато знатна, што є првѣй онъ са стране довео у Сръбію веште люде, кои су умели копати руде, а особито злато и сребро. За владисавлѣве владе умрѣо є св. Сава. Одма после смрти св. Саве предузме владу надъ Сръбіомъ владиславлѣвъ братъ Урошъ, трећій синъ Стефана првовенчаногъ. Владиславъ є после тога іошъ дуго живіо.

Кралеъ Урошъ великій.

Урошъ є имао више боева са странимъ непріятельима, али му они нису наудили, него є Урошъ сачувао одъ нѣи Сръбію. Првы година нѣгове владе ¹ ударе Татари на некій део Сръбіє, кои су тада завладали были свомъ Маѣарскомъ. Урошъ боећи се, да неће моћи одбити татарску силу, и штедећи свое люде,

¹ 1241. год.

оставіо є неке србске пределе, и пову-
као се са своіомъ войскомъ, и своимъ
народомъ дубль у Србію. Татари опляч-
каю све, што су могли, па се набрзо вра-
те изъ Србіє натрагъ. Найдуже є траяло
непріятельство између Уроша и Дубро-
вника, али се ови непріятельни никада не-
побише. Урошъ є наоследку дозволио
Дубровчанима, да могу слободно по Ср-
біи трговати; а Дубровчани обећаше се,
да ће плаћати ђумрукъ (царину) и осимъ
тога, да ће му давати на годину 2000 ду-
ката (перпера) данка.

Урошъ є имао два сина: Драгутина
и Милутина. За Драгутина є испросіо Ка-
тарину, кћеръ мацарскогъ краля Стефа-
на V. и обећао є, да ће му іошъ за сво-
га живота дати кралѣвскій престо. После
тога Урошъ се предомишляо, и не хтео
олако пустити изъ свои руку кралѣвску
власть. Драгутинъ задобіє неке Србе на
свою страну, заиште и добіє помоћи одъ
свогъ таста, удари на Уроша, надбіє га,
и отера у Драчъ,¹ а самъ почне влада-
ти србскимъ земляма.

Краль Драгутинъ.

Драгутинъ отевши на силу кралѣвскій
престо, не дуго владао. Нѣга є гризла са-

¹ 1272. год.

весть, што се подигао противу свогъ оца. Тада є быо србскій архієпископъ Сава II. драгутиновъ стриць, кои є напоследку приволео Драгутина, да се покає, и да остави престо свомъ млађемъ брату Милутину, а самъ са своіомъ женомъ оде у Сремъ¹, где є выше година у каюню живео, а после и умрѣо. Само є єданпуть кушао заузети оставлѣный престо, али се и тада набрзо оставіо свое намере. После себе оставіо є сина Владислава.

Крале Милутинъ.

Милутинъ є врло знатный србскій владалаць, кои є био многе боеве са различнымъ непріятельима, коє є све победіо, и тако ослободіо свое землѣ одъ напасти. Главна му є мисао была, да распространи свое землѣ, и да оснажи свою државу. Онъ є владао Србіомъ 45 година, и натерао грчкогъ цара Андроника, да се съ нѣмъ опрїатели, давши му за жену свою кѣрь Симониду. Милутинъ є быо снажанъ владалаць, непрїатели су одъ нѣга стрепили, а околни владоци отимали се о нѣгово прїательство.

¹ 1275. године.

Милутинъ се четири пута женио. Четврта му е жена была Симонида, кћи грчкогъ цара Андроника. Милутинъ е имао синове: Стефана и Константина. Симонида е гледала да завади Милутина, са нѣговимъ старимъ синомъ Стефаномъ. Она е хтела да србскій престо прибави свомъ брату; па е опадала Стефана кодъ Милутина, докъ овај неомрзне на свогъ сина. Србской е властели было противно, што се краљица гркиња меша у државне послове, и што дозива у Србию своє рођаке. Они почну световати Стефану, да се диже на свогъ оца Милутина, и да на силу отме одъ нѣга владу. Они му претише да ће га сви оставити, ако ње послуша па да неће никада сести на србскій престо. После многогъ размишляваня, Стефанъ се напоследку склони на то, и дигне войску на свогъ оца; но кадъ се съ войскомъ приближи оцу, покае се, и у Милутина заште опростенъ. Милутинъ е најпре опростио сину, али наговоренъ одъ Симониде, заповеди, да му се изваде очи. Люди, коима е заповеђено, да то учине, сажале се на Стефана, неослепе га сасвимъ, него му привезу очи, као да су му ње ископали, и пошлю га по заповести милутиновой, у

Цариградъ. Стефанъ е са собомъ у Цариградъ повео и своя два сина: Душана и Душицу. Душица е у Цариграду умрѣо, а Душанъ се тамо у царскомъ двору одлично воспитао. После седамъ година допусти Милутинъ Стефану, да се поврати у Србию, и даде му некій део србске землѣ (жупу Будимлѣ), да нѣме управля. Милутинъ умре 1320. год

Краль Стефанъ Дечанскій.

Одма после смрти милутинове србска властела позове изъ Будимля Стефана, и на Богоявленіе 1321. год. венча га архієпископъ србскій Никодимъ у Неродимљи на србскій престо. Истый данъ быо е венчанъ и стефановъ синъ Душанъ за младогъ краля. Противъ Стефана подигао се одма у почетку нѣгове владе Владиславъ, синъ негдашнѣгъ србскогъ краля Драгутина; али га Стефанъ надбіє, и Владиславъ наскоро умре¹ неоставивши наконъ себе порода. Одма затимъ устане на Стефана и Константинъ, млађій стефановъ братъ, говорећи, да Стефанъ, као слепъ, ние за владу способанъ. Но Стефанъ ние быо слепъ, онъ е позивао Константина

¹ 1324. године.

да се помире, и да буде првый до нѣга у сръбской држави. Све быаше узалудъ. Войске се оба брата сукобе; Стефанъ победи Константина, кои у бою погине.

Ни после тога ние могао Стефанъ мирно владати. Бугарскій владалацъ Михайль отера одъ себе свою жену Неду, стефанову сестру. Бой се заметне између Срба и Бугара. У овомъ бою было є и бугарскій владалацъ Михайль, и сръбскій краљ Стефанъ и нѣговъ синъ Душанъ, кои є предводіо конянике. Срби разбію Бугаре¹, и Душанъ самъ своіомъ рукомъ обори Михаила, кои є наскоро после боя одъ рана издануо; а Стефанъ поврати у Бугарску Неду, и за бугарскогъ владоца постави михайлова сина Александра. Управо у то доба зидао є Стефанъ славный манастирь Дечане, па се съ тога и прозвао краљ дечанскій.

На неколико година после боя съ Бугарима, завади се Стефанъ са синомъ Душаномъ, кои є владао Зетомъ. Обе се стране спремале на рать, али є Душанъ имао уза се више присталица, кои увате, Стефана у Петрићу, одкудъ га одведу у градъ Звечанъ, где га безъ душанова

¹ 1330. год. у лето кодъ места Велбужда.

знаня удаве 1334. године. Света га црква слави као светителя.

Царъ Стефанъ Душанъ.

Чимъ є Душанъ овладао србскимъ престоломъ оженіо се Ђленомъ, сестромъ бугарскогъ владоца Александра, те є тако учиніо да буде миранъ и безбрижанъ одъ Бугара; а заподео є рать съ Мацарима и Грцима. Са своіомъ войскомъ ушао є у Истрію до Саве, и тимъ є приморао мацарскогъ краля Карола Роберта, да буде миранъ. Съ Грцима є воєвао у више прилика, са своіомъ войскомъ прошао є и оплячкао многе землѣ, и освоио є многе градове, а наиме: Оридъ, Прилипъ, Янину, Костуръ, Серезъ и т. д.¹ У томъ се у Грчкой роде унутрашњи немири, у кое се уплео и Душанъ, и помагао є своіомъ войскомъ садъ єдну, а садъ опеть другу страну, те є тако завладао многимъ грчкимъ земляма, па напоследку и самомъ Маѣдоніомъ.²

Кадъ є Душанъ овладао многимъ грчкимъ и бугарскимъ земляма, сазове скупштину у Скоплѣ.³ На ту скупштину до-

¹ Одъ 1337. до 1340. године.

² 1346. године.

³ 1345. године.

шле су све владике, и многа друга свештена лица, и многа србска властела. По вољи Душановой на тој скупштини изберу Срби Јоаникія, тадашнѣгъ архіепископа за србскогъ патріярха; прогласе Душана за цара србскогъ, бугарскогъ и грчкогъ; и патріярхъ Јоаникіе венча Душана царскомъ круномъ. Душанъ е тада установіо многа званія, као што су была у царскомъ двору у Цариграду; разделіо е велику своју државу међу царске намеснике; и почео е живити, као што су живили грчки цареви. Онъ е тада установіо орденъ св. Стефана, којимъ е обдаривао своє заслужене властеле, и странске люде.

Кадъ су Срби изабрали себи патріярха, и кадъ е Душанъ проглашенъ за цара, Грци се налюте на Душана, кои се е одъ то доба више пута био съ њима одкидаюћи свакадъ понекій градъ и понешто землѣ одъ Грчке. Цариградскій патріярхъ проклео е Србе, што су себи изабрали патріярха. Душанъ, видећи напоследку, да Грчка све веѣма слаби, и да се Грци удужую съ Турцима, намисли освоити Цариградъ, па тако стати на путъ Турцима, кои су се све веѣма снажили. Душанъ скупил войску велику (80.000

людей), и пође на Цариградъ. Кудгодъ є долазіо све му се покоравало. Онъ є за-
дао Грцима стра, и грчкій се царъ већъ
уплашіо, да ће изгубити царство; али се
наєданпутъ Душанъ разболи и усредъ вой-
ске напрасно умре у селу Таволи 1355.
године. Србска войска, оставши безъ гла-
ве, разиђе се своимъ куќама.

Душанъ є было найславни и найсилни
србскій владалацъ. Срби су га волели, а
странски народи поштовали, и чудили се
нѣговой мудрости и храбрости. Између
свію тадашњи владалаца было є Душанъ
найзнатни. Подъ нѣимъ є Србія была най-
већа; граничила се са три мора: ядран-
скимъ, іонскимъ и грчкимъ моремъ; а сна-
га србскогъ народа была є тако велика, да
є Душанъ уздао се са србскомъ войскомъ
освоити Цариградъ. Душанъ є было хра-
баръ и вештъ войвода, па га зато на-
родъ прозвао „силнимъ“. Онъ є мудро
уредіо свою државу, дао є Србима добре
законе и старао се, да искорени изъ срб-
скогъ народа многа зла. Сазидао є мно-
ге цркве, кое є царски обдаріо. Србскій
народъ може се поносити, што му є Ду-
шанъ было владалацъ.

Царъ Урошъ.

После душанове смрти сръбскій царъ постане нѣговъ младый синъ Урошъ. Войводе, коє є Душанъ наместіо, да управляю поєдинимъ сръбскимъ областима, после душанове смрти хтедоше сами за себе владати; па зато неслушаше цара Уроша. Вукашинъ Мрнячевићъ, коме є Душанъ дао подунавль, овлада тако младимъ Урошемъ, да є овай нѣга у свачемъ слушао, и да є управо Вукашинъ владао, а не Урошъ. Томе се противише многа властела, и говорише Урошу да отера одъ себе Вукашина, кои и нѣму и свой Србиї о несрећи ради. Но Урошъ нїє быо доста снажанъ, да то учини. Вукашинъ тако узме сву власть у своє руке, а Урошъ є кодъ нѣга зло живео, и свакояко се патіо. Тада се разделила велика држава на многе области, коима су управляли поєдини велики властели. Напоследку Урошъ хтеде побећи одъ Вукашина, кои то опази, па зато и намисли уклонити га съ овогъ света; позове га єдномъ у ловъ, и убиє своіомъ рукою 1367. године. Цара Уроша црква признає као светителя; нѣгово свето тѣло лежи у сремскомъ манастиру Язку.

Урошъ є быо последнѣй владалацъ одъ лозе неманѣине, коя є србскимъ народомъ владала преко 200 година,¹ коя є србскомъ народу дала 7 краљва и 2 цара, и подъ коіомъ се србскій народъ найвеѣма прославіо. Са смрѣу душановомъ и особито цара Уроша почела є србска држава непрестанце слабити и падати.

Главнїя пытаня.

Подъ кимъ се прославіо найвеѣма србскій народъ, подъ кимъ є была србска држава найвеѣа, съ кимъ є почела србска држава снажити се, и губити силе; ко є основао породицу Неманиѣа; чїй є синъ быо Неманя, ко су му была браѣа, є ли тада миръ быо у србскимъ земляма, где и кадъ се родіо Неманя, є ли онъ у миру живіо са своіомъ браѣомъ; є ли Неманя знатанъ србскій владалацъ, шта є онъ урадіо и како є живіо съ Грцима, є ли имъ што отео, шта є сазідао; колико є Неманя владао, шта є урадіо кадъ є остаріо, шта є сазідао у Св. Гори, где є, и кадъ є умрѣо, колико є година живіо, како га почитує св. црква?

¹ Одъ 1159. до 1367., свега 208 година.

Колико е Неманя имао синова, ко е постао великій жупанъ и краљ, е ли Стефанъ у миру владао, кога е позвао у помоћ Вукъ, ко њ њ е помирио, шта е донео у Србию св. Сава?

Ко е био св. Сава, кадъ се родио, кадъ е и како е отишао у Св. Гору, кудъ е пре-нео тѣло свогъ оца изъ Хилендара, где е био игуманъ, кудъ е после ишао, шта е постао, какву е властъ добио, колико е епархія установио, шта е урадио съ братомъ Стефаномъ; кога е поставио за архіепископа, кудъ е ишао, где е умрѣо, шта се догодило съ његовимъ тѣломъ?

Коме е Стефанъ за свога живота предао владу надъ Србиомъ, шта е сазидао, колико е Стефанъ оставио наконъ себе синова, ко е венчао Радослава на србскій престо, съ кимъ е воевао Радославъ, шта е било съ њиме предъ његову смртъ, кудъ е бегао Радославъ и шта е урадио?

Ко е венчао на престо Владислава, съ кимъ се борио Владиславъ, зашто е знатна његова влада, ко е тада умрѣо, после смрти св. Саве ко е предузео да влада надъ Србиомъ?

Е ли Урошъ мирно владао, ко е ударио на Србию прве године урошеве владе, е ли се био Урошъ съ Татарима, шта су Татари

урадили у Србін, съ кимъ е траяло урошево неприятельство найдуже, шта е Урошъ дозволио напоследку Дубровчанима, и шта обеѣаше Дубровчани; колико е Урошъ имао синова; чию е кѣерь испросіо за Драгутина, и шта му е обеѣао, шта е радіо Драгутинъ?

Е ли Драгутинъ дуго владао, ко е было тада србскій архіепископъ, на шта га онъ наговоріо, е ли Драгутинъ послушао свогъ стрица, коме е предао владу, и кудъ е отишао да живи, е ли покушао заузети остављный престо?

Какавъ е было владалаць Милутинъ, е ли воєвао, шта му е была главна мисао, колико е дуго владао Србіомъ, и шта е урадіо за то време, на шта е натерао грчкогъ цара Андроника, какавъ е было владалаць Милутинъ; колико се путій женіо Милутинъ, коя му е была четврта жена, шта е гледала да уради Симонида, е ли Милутинъ слушао ню, на шта е властела наговорила Стефана, шта е урадіо Стефанъ, и како е прошао, есу ли га люди сасвимъ ослепили, кудъ е Стефанъ послать, кога е іошъ са собомъ повео, да ли се повратіо изъ Цариграда?

Кога е позвала србска властела на србскій престо, кадъ и где е венчанъ Стефанъ за србскогъ краля, ко е іошъ съ нѣмъ было венчанъ, ко се подигао на Стефана найпре,

а ко после тога, како е прошао Константинъ; е ли после тога Стефанъ мирно владао, шта е урадио бугарскій владалацъ Михаилъ, како се свршио бой, шта е урадио Стефанъ, шта е онъ сазнао, съ кимъ се после тога Срефанъ завадио, шта су урадиле душаносе присталице?

Съ кимъ се оженіо Душанъ, кадъ е овладао србскимъ престоломъ, съ кимъ е заповедо ратъ, кудъ е ушао са своіомъ войскомъ, да ли е воевао съ Грцима, шта е урадио у Грчкой, шта се догодило у Грчкой, чимъ е завладао Душанъ?

Шта е урадио Душанъ овладавши грчкимъ земляма, кога е позвао на скупштину шта су на скупштини урадили Срби, шта е Душанъ после крунисаня начинію, како е почео живети и како е разделіо свою државу, шта су радили Грци, кадъ се Душанъ прозвао царемъ, зашто е проклео цариградскій патриархъ Србе, шта е радіо Душанъ и шта е намислио учинити, колико е войске скупіо, шта му се догодило, где е умрѣо, шта е было са србскомъ войскомъ; какавъ е было владалацъ Душанъ, каква е была подъ нѣмъ Србія, докле се простирала, шта е Душанъ сазнао?

Ко е постао царъ после душанове смрти, шта су хтеле войводе после душанове смр-

ти, есу ли слушали цара Уроша, ко е овладао Урошемъ, е ли мило было властелима, што е место Уроша владао Вукашинъ, шта су световали Урошу, како е живіо Урошъ кодъ Вукашина, шта е тада было са сръбскомъ државомъ, шта е напоследку хтео Урошъ да учини, ко е убіо, и како, Уроша; ко е было последній сръбскій владалаць изъ породице Неманића, колико е она владала у Сръбїи, колико е дала кралѣва и царева; кадъ е почела падати сръбска држава?

ЧЕТВРТО ВРЕМЕ.

1367 — 1389.

Срби подъ кралѣмъ Вукашиномъ и кнезомъ Лазаромъ.

Кралъ Вукашинъ.

После смрти цара Уроша, сръбскимъ областима управляли су поєдини велики властели, независно єданъ одъ другога. Найвише областїй притиснуо е было Вукашинъ, когъ е іошъ царъ Урошъ назвао сръбскимъ кралѣмъ. Вукашинъ е имао два брата: Углѣшу и Гойка, којима е оставіо да управляю онимъ земляма, коє су граничїле са грчкимъ царствомъ, и на

коє су Турци изъ Азіє у Европу дошавши, найпре ударити морали. Ние прошла ня година, а заподео се ратъ између Вукашина и Турака,¹ кои су помагали неке Грке. Вукашинъ є найпре надбіо Турке; али наскоро затимъ (1371.) доведу Турци на нѣга нову войску. Срби су были искуплѣни на реци Марици, па се нису ни надали Турцима. Солиманъ, кои є управляо Турцима, дозна, да Срби у свомъ стану безбрижно живе, удари изненада нођу на Србе, кои се поплаше; па незнаюћи, одкудъ є неприятель дошао, стану се између себе бити. Србска войска была є разбієна, а у бою погинула су оба вукашинова брата: Углѣша и Гойко.

Вукашинъ є побегао но и нѣму є дошло време да мре. Кадъ є у путу сишао съ коня, да се напіє воде, нѣговъ пратилацъ Арсоє² удари га изненада буздованомъ по глави, скине съ нѣга златногъ орла, знакъ царскогъ достоянства, и остави, да га тице и зверови поєду. Овако є свршио издаица и убилацъ царъ урошевъ, Вукашинъ. Онъ є то заслужио

¹ 1368. год.

² Гдекон веле, да се звао Никола Арсоєвићъ.

за неверство, кое є учиніо своме владоцу. Арсоє преда доцніє орла кнезу Лазару. — Краль Вукашинъ имао є више синова. Найзнатніи быо є Марко Кральвићъ, кои се са свога юнаштва прославіо, и кога име и данасъ у нашимъ юначкимъ песмама споминъ се.

Кнезъ Лазаръ.

После вукашинове смрти остала є Србія безъ владоца. Турци сећаюћи се, како су ій Срби више пута побеђивали, нису смели далъ улазити у Србію; а србски власти управляли су безъ бриге своимъ областима. У Бугарској, Македоніи и другимъ некимъ пределима была є найвећа неволя, людска мртва тѣлеса лежала су незакопана по земљи; пси и дивлѣ зверинѣ намножише се тако, да су нападали на люде. Између све тадашнѣ власти найзнатніи є быо кнезъ Лазаръ, кои є управляо Сремомъ, Мачвомъ и горњимъ Подунављемъ; а после тога притиснуо и многе вукашинове землѣ¹. Срби се саберу у Пећи, и ту изберу Лазара за србскогъ цара; и онъ

¹ 1372. године.

премести царску столицу у Крушевацъ ¹ Лазаръ умири неке побунѣнике, одбіє Мацаре одъ Београда, и разори га, па се стане озбиљно старати о напретку свогъ народа, и о томе, како ће се моћи одупрети турской сили. Кнезъ Лазаръ управљао є: Ерцеговиномъ, Рашком, данашњомъ и старомъ Србіомъ, Сремомъ, и некимъ деломъ Бугарске и Баната.

Турци су до то доба мировали, задовольни данкомъ, кои су имъ Срби одъ некогъ времена плаћали, но тада се стану изнова комешати. За неколико година лазареве владе, Срби се толико опораве, те кнезъ Лазаръ одкаже Турцима данакъ, а тимъ истимъ покаже, да се нестраши пустити се у бой съ Турцима. Царъ Муратъ, непримивши одъ Србіє данка, дигне силну войску, и упути се на Србию. Кнезъ Лазаръ предвиђао є, да ће бити тежакъ овај бой съ Турцима; па позове себи у помоћ околне владоце, особито краља босанскогъ и мацарскогъ; а и самъ крене силну войску на полъ Косово. Наскоро до-

¹ 1377. године.

бу и Турци, и обе войске притисну сво полѣ, колико є дуго и широко. Приповеда се, да є било са Лазаромъ сто хиљада войске; а да є Турака било тринном више.

Тада се догоди несрећа у српској войсци. Зетови кнеза Лазара: Вукъ Бранковићъ и Милошъ Обилићъ, зато, што су се свадиле њине жене, живили су такође у свађи. Милоша є србска войска знала за најболѣгъ юнака; а то є башъ было неповольно Вуку, кои є Милоша кодъ кнеза Лазара опадао, да ће издати србску войску на Косову. Кнезь Лазаръ нехтеде најпре веровати, но напоследку поверує, и управо у очи саме битке прекори зета Милоша явно за вечером, да му є невера и да ће сутра издати Турцима србску войску.

Овакавъ изненадний прекоръ дирне у срце Милоша; онъ є знао, ко є њга кодъ кнеза опао; па є зато съ места устао одъ вечере, и рекао кнезу Лазару: „Я нисамъ невера, невера ти, кнеже, узъ колено седи, а сутра є Видовъ Данъ, видићемо, ко є вера, ко ли є невера.“ Милошъ одма оде изъ кнежева шатора, и упути се турској войсци. Съ њимъ су пошла и њгова два побратима, такође

одлични юнаци: Миланъ Топлица и Иванъ Косанчићъ. Милошъ є усредъ турске войске своіомъ рукомъ распоріо цара Мурата, истрчао после изъ шатора, и борећи се, побіо многе Турке. Оба нѣгова побратима погинуше, борећи се съ Турцима, а Милоша Турци уватише жива, пошто су му убили коня, и пошто є у борби поломіо сво своє оружѣ.

Одма затимъ започну Турци бой, кои є дуго трајо. Србска войска невидећи предъ собомъ Милоша, препадне се али є охрабри кнезь Лазаръ. Сваки Србинъ юначки се боріо и србска войска већъ є трипутъ потисла Турке, кои су на ню съ новомъ силомъ ударали. У најжешћемъ бою, Вукъ Бранковићъ одцепи се съ 12.000 люты оклопника србске войске, и побегне. У тай ма сиђе и кнезь Лазаръ съ коня, да уседне на другогъ одморногъ. Србска войска изгубивши испредъ очію свогъ кнеза, помисли, да є погинуо, и уплаши се. У тай ма зачу се са сваке стране вика „издая!, издая!“ Срби стану бегати, а Турци, гонећи ій, многе изсеку. Битка є была изгублѣна, а съ биткомъ изгубише Срби и свою слободу. Турци уватише кнеза Лазара, и на очи муратове погубише га заєдно съ Милошемъ 15.

Юніа 1389. год. Одма затимъ, іошъ истый данъ умре одъ ране и царъ Муратъ.

Босовска є битка врло тужанъ и жалостанъ догађай у исторіи србскогъ народа. Тада изгубише Срби царство, тада имъ погибе царъ, тада изгибоше найодабраніє србске войводе, тада пропаде силна србска войска. Свађа и неслога, проклета завистъ, отиманъ о власть и гадно издайство, узрокъ су, што є тада пропало србско царство. Србскій се народъ живо и тужно сеђа овогъ жалосногъ дана, и моли Бога, да укине у србскомъ народу завистъ и неслогу. Одъ то доба Турци се моле Богу: „не сѣдини, Боже! каурина.“

Главніа питања.

Ко є управляо србскимъ земляма после смрти цара Уроша, ко є притиснуо найвише земаля, колико є Вукашинъ имао браће, и шта имъ є поверіо; у шта се уплео Вукашинъ, где су были сакуплѣни Срби, како су прошли Срби на Марици, шта є было съ браћомъ вукашиновомъ; шта є было съ Вукашиномъ, кои є быо вукашиновъ найзнатніи синъ?

Шта є было са Србіомъ после вукашинове смрти, шта су радили Турци, како є тада было у Бугарској и у Маћедоніи, између властела.

тадашњи ко е было најзнатнии, коимъ е земляма Лазаръ управляо, где се искупнше Срби, и шта урадише, кудъ е преместио Лазаръ царску столицу, шта е урадио Лазаръ, и о чему се старао, коимъ е земляма владао Лазаръ?

Есу ли Турци до тогъ доба мировали, шта су Срби зажелели, шта е радио царъ Муратъ и кнезь Лазаръ, где се искупнше войске турска и срска?

Каква се несрећа догодила тада у срской войсци, како е опадао Вукъ Милоша кодъ кнеза, е ли кнезь Лазаръ томе веровао, и шта е урадио; како е Милошъ приміо изненаднѣи кнежевъ прекоръ; шта е Милошъ кнезу рекао, и е ли учиніо, што е рекао; ко е ишао съ нѣимъ у турску войску, и шта е било съ нѣима свима?

Шта су радили затимъ Турци, како е было срской войсци, кадъ нѣе предъ собом видеда Милоша, ко е Србе храбрио, како су се Срби борили, шта е урадио Вукъ Бранковићъ, зашто е адяхао коня кнезь Лазаръ, шта е помислила тада срска войска, какавъ се гласъ зачу у войсци, шта урадише Срби, шта бы съ биткомъ, шта бы съ Лазаромъ и Милошемъ; какавъ е догађай косовска битка за Србе, шта изгубише тада Срби, шта е узрокъ, што е тада пропало срско царство, шта се одъ то доба моле Богу Срби, а шта Турци?

ПЕТО ВРЕМЕ.

(1389—1804)

Деспотъ Високій Стефанъ.

После несреѣне косовске битке предузме владати Србіомъ синъ кнеза Лазара Стефанъ, заедно са своіомъ майкомъ кнегиньомъ Милицомъ. Турскій царъ Баязитъ, кои є после Мурата предузео владати Турцима, ожени се Милевомъ наймлаѣомъ ћерю кнеза Лазара, и остави Стефана, да съ майкомъ заедно влада Србіомъ, но да плаѣа Турцима данакъ, и да га са србскомъ войскомъ помаже у свима нѣговимъ ратовима. Стефанъ є називао себе кнезомъ и деспотомъ србскимъ.

Деспотъ Стефанъ ние могао мирно владати. Вукъ Бранковићъ одма после косовскогъ боя стане самостално управляти своима земляма. Но нѣму небіаше то доста, него хтеде да задобіе найвећу власть надъ Србима; па еднако узнемириваше Стефана и Милицу. Напоследку кадъ су цару Баязиту додіяле вукове сплетке, увати га и заповеди, да га отрую.¹ Ни после тога ние Стефанъ на миру владао.

¹ 1398. годние.

Нѣговъ млађій братъ Вукъ, удружи се са синовима Вука Бранковића, па га нападне, и примора, да му уступи неке землѣ, да њима самъ за себе управља. У томъ є умрла и кнегиня Милица ¹ а на неколико година затимъ, погубе Турци Вука, стефановогъ брата. ² Стефанъ се више путій морао борити са синовима Вука Бранковића, а особито съ Бурђемъ Бранковићемъ; напоследку, подъ свою старостъ, неимаюћи одъ срца порода, усини Стефанъ Бурђа, и постави га себи за наследника. Стефанъ се боріо узъ Турке противъ Тамерлана, кои є сву турску войску разбіо быо, ³ а ишао є у ратъ и са Турцима, кад су они међу собомъ ратовали. Стефанъ є сазидао више манастира, а најзнатніи су Каленићъ и Манасія. Умрѣо є 1427. год.

Деспотъ Бурђе Бранковићъ.

Деспотъ Бурђе Бранковићъ владао є Србіомъ у врло тешка времена. Турци су се тада већъ тако яко осилили были, да су хтели нападати и на землѣ, коє су

¹ 1405. године.

² 1410. године.

³ 1402. године.

быле суседне Србіи. Царъ Муратъ чувши, да є деспоть Стефинъ умрѣо, а да ниє законъ себе оставіо мушке деце, него є Бурђе Бранковићъ безъ нѣгова знаня овладао србскимъ земляма, подигне велику войску, и упути се у Србію, да є освои. Деспоть Бурђе знаюћи, да се неће моћи одржати противъ турске силе, напунио є свое знатніє градове съ войскомъ, и клонио се свакогъ боя съ Турцима, кои су оплячкали готово сву Србію, освоили многе градове, и приморали Бурђа, да свою кѣерь Мару даде Султану за жену. Тако є Србія неко време была на миру. Бурђе, видећи, да Турци неће дуго мировати, стане се съ Мацарима договарати, преда имъ Београдъ и нешто Мачве, и зато добіє одъ Мацара Сремъ, нешто Славоніє, и многе градове у Мацарской. Одма затимъ назове се деспоть.¹ Кадъ за то дозна Муратъ, удари съ великомъ войскомъ на Србію, освои и разруши многе градове, отме одъ Срба Смедерево, Бурђеву столицу, и зароби Бурђева сина Гргура, па му, као и другомъ Бурђевомъ сину Стефану очи извади. Бурђе є тада побегло преко Зете најпре у Баръ, отудъ

¹ 1435. године.

у Дубровникъ, ту є оставіо силно благо, па є изъ Дубровника отишао у Маџарску, да се довія, како бы одъ Турака натрагъ могао повратити изгублѣне землѣ.

Деспоть Бурђе, стараюћи се за себе, и о томе, како бы могао ослободити Србію одъ турске власти, наговарао є маџарскогъ краля Владислава, да удари на Турке. Хуняди,¹ кои є єданпутъ већъ надбіо Турке у Ерделю, такође є говоріо, да се подигне рать на Турке, кои су се тада и у Азіи морали борити. Бурђе є скупіо велику войску (25.000) о свомъ трошку, а обећао є и Маџарима многе новце, ако се дигну на Турке. Краљ Владиславъ послуша деспотове речи, скупі велику войску, коіомъ є управляо Хуняди, кои є у неколико боева разбіо Турке, и приморао султана, да иште мира. Миръ се утврди, деспоть Бурђе добіє натрагъ Србію, и своя два ослеплѣна сина, и стараше се, да се мало опорави земля и народъ, после велики неволя, коє є претрпіо.

Миръ, кои су Маџари съ Турцима заклетвомъ утврдили, ние дуго трајо, єръ є римскій папа наговарао Маџаре, да се

¹ У народнимъ песмама: Сибнянинъ Инко.

изнова зарате съ Турцима. Деспотъ е одвраћао Мацаре одъ рата, али га они нехтедоше послушати, него іошъ и нѣга позиваху у бой. Бурђе ние хтео погазити заклетве, па зато, кадъ е мацарска войска почела плячкати србске землѣ, скупи онъ войску, и спреми се, да чува Србию одъ странскогъ нападања. Мацари се побеше съ Турцима кодъ Варне; бой е было врло жестокъ; Мацари, Поляци и Власи врло су се храбро борили, али нису могли савладати велику турску войску. Турци одрже победу, сва скоро мацарска войска изгине; ту изгибоше силна мацарска господа, ту погине и самъ краљ Владиславъ.¹ Хуняди тада утекне, намеравајући осветити се Турцима. Дигне нову войску на Турке, надбіе ій у манѣимъ боевима и дође съ войскомъ на полъ Косово, куда дођоше и Турци съ великомъ войскомъ. Хуняди и овде бы разбіенъ, тако, да се скоро самъ самцитъ морао вратити у Мацарску. У свомъ повратку падне у руке деспотовимъ людима, кои га одведу Бурђу, кои га е неко време у затвору држао, а после пустіо. У томъ Турци освоє Ца-

¹ 1414. године.

² 1418. године.

риградъ¹ и утврде се у Европи. На четири године доцнѣ умре и деспотъ Ђурђе Бранковићъ одъ ране, кою є добио у некомъ бою, кадъ є одъ београдски Мацара изненада нападнуть быо. Онъ є живіо 90 година; и было му є 60 година, кадъ є почео Србіомъ владати. За свога живота старао се, да Србію ослободи одъ Турака, и да учини, да Србія буде самостална.

Єрина, Лазаръ и Єлена.

Деспотъ Ђурђе Бранковићъ быо є последній знатній србскій владалаць, кои є умео одржати се у власти и према Турцима и према Мацарима. Онъ є за свога живота много препатио, и доста се старао, да сачува србску државу одъ пропасти. После нѣга наступили су црни и несрећни дани за србскій народъ.

Одма после нѣгове смрти предузе владу надъ србскимъ народомъ нѣгова жена Єрина, са Гргуромъ, најстаріимъ ђурђевимъ синомъ, кои є быо ослепльнъ. Но истомъ су почели владати, а дигне се противу нѣи Лазаръ, најмлађій синъ ђурђевъ. Гргуръ и другій, такође ослепльній

¹ 1453. годне.

му братъ Стефанъ, уклонише се одъ Лазара, кои свою майку Ёрину отрова, да може самъ владати.¹ Ёрина є зло владала србскимъ народомъ, съ тога ню и данасъ іошъ народъ зове „проклетомъ Ёриномъ.“ Лазаръ є владао врло кратко време. Одма идуће године скупил султанъ Мемедъ велику войску, и крене се на Србію, да нѣомъ овлада. Лазаръ умре пре² него што є Мемедъ Србіомъ овладао.

После Лазара узел деспотску владу у своє руке Ёлена, лазарова жена, кѣерь Томе Палеолога. Ни нѣна влада ние была дуга. Сами Срби нехтедоше трпити, да нѣима влада женска глава, па зато іошъ за єленине владе избраше войводу Михаила Абоговића, да нѣима управля. Ёлена се свакояко стараше, да се одржи на влади, али напоследку бы принуђена оставити Србію, и ићи да на страни живи. Султанъ Мемедъ овлада свомъ Србіомъ 1459. године, и раздели є међу своє паше и везире; и тако сасвимъ уништи србску независность. Ёлена после дугогъ потуцаня умрла є као калуђерица.³

¹ 1457. године.

² 1458. године.

³ 1474. године.

Страданя и сеобе Срба.

Кадъ су Турци овладали своѣмъ Србиомъ, сръбскій се народъ разиђе на више страна. Неки Срби немогоше се растати одъ землѣ свои стары, и волећи слободу, као и свой животъ, оставише, да имъ Турци разграбе сво иманѣ, а они се повукоше у брда и планине, па отудъ као горски вуци нападаху на Турке. Неки, кои се немогоше скрити у планине, оставише землю, у којој се родише, само да неслушаю Турке. Они се иселише у суседне землѣ, бранећи свой ѣзикъ, име, веру и свою народностъ као највеће своѣ светињѣ. Найвише пакъ сръбскогъ народа, немаюћи кудъ, оста на своме огњишту, те ѣй притиште турска сила. Они пропишташе одъ тешка турска зулума, и највећма осетише, како ѣ тешко турско робство.)

Јошъ тада, кадъ ѣ Стефанъ, синъ кнеза Лазара, преузео надъ Србима владу, иселише се многи Срби преко Саве и Дунава. Кадъ ѣ Бурђе Бранковићъ дао Маѣарима Београдъ у замену за сремске и многе друге градове, Срби наставише своѣ иселяванѣ. Особито ѣ се много иселило (преко 50.000) за владе маѣарскогъ краля

Матиє Корвина, (кои є послао быо у Србію съ войскомъ кнеза Павла (Бранковића), кои є съ томъ войскомъ чакъ до Крушевца быо допръо, и у повратку свомъ многе Србе са собомъ повео)¹ (ѣадъ су Турци притисли были све сръбске земль, изселила се изъ Србіє и сама владалачка породица Бранковића. У Срему Срби имаше свое деспоте, кои управляху делима сръбскогъ народа, (а уєдно и воєваху са своимъ людима узъ маџарске владоце. У разнимъ борбама съ Турцима и другимъ маџарскимъ непріятельима, Срби стекоше велику славу, и одликоваше се юнаштвомъ; па су зато и задобили за себе нека особита права.) Између сръбски деспота и войвода, знатній су были: Змай деспоть Вукъ Бранковићъ, синъ Стефана Бранковића; кнезь Павао, браћа Якшићи; далъ деспоти: Борђе и Јованъ, майка Ангелина, Стефанъ Шчиляновъ, Павле Бакићъ и т. д. (Ови знатни Срби подигоше у Фрушкой многе манастире, кои и данасъ постое, славећи сръбско име, и оне, кои су їй подигли.)

Турци су се єднако снажили. Освоивши грчко царство, Бугарску, Србію,

¹ 1481. године.

Босну и т. д., почеше нападати и на землѣ маџарске, кое су више путѣй плячкали. У овимъ борбама были су свакадѣ и Срби, и борише се свомъ своіомъ силомъ. Свађа и неслога, која є маџарскій народъ расцепила на две половине, была є узрокъ, те се Турци уплету у маџарске послове. Съ великомъ войскомъ нагрну они у Маџарску, допру до Будима и освое га,¹ заузму и многе друге градове по Маџарској, притисну Сремъ, Бачку, Банатъ, и великій коматъ Маџарске, па ударише и на самъ Бечъ. У Будиму владали су Турци скоро 150 година. Тада су Срби изнова подносили многе беде, воююћи противъ Турака, и проливаюћи свою крвѣ за туђе користи.

Одъ то доба Турци су непрестанце нападали на Немце своє суседе, и често су се борили съ великомъ срећомъ, тако, да су обсађивали и самъ Бечъ. Подъ царемъ Леополдомъ I. заметне се изнова жестокъ бой између Немаца и Турака. Леополдовъ войвода принцъ Евгениє надбіє у многимъ боевима Турке, (немачка войска заузме Босну, Србию и нешто Албаніє. Турци изгубе скоро све землѣ на левой обали Саве и Дунава.) Тада нема-

¹ 1541. године.

чкій царъ, а мацарскій краль Леополдъ позове сръбскій народъ, да устане противъ Турака, (и да се пресели у Сремъ, Бачку, и Банатъ), писмено обећаваюћи Србима велика права. Сръбскій патріярхъ Арсеніе Чарноєвићъ, пристане на позивъ цара Леополда, па по договору са деспотомъ Борѣемъ II. Бранковићемъ преведе до 40.000 сръбски породица преко Саве и Дунава, и насели іѣ по опустеломъ Срему, Бачкой, Банату и све узъ Дунавъ до Сент-Андреѣ. ¹ Ниѣ прошло ни 40 година, а Срби се подъ своимъ другимъ патріярхомъ (Арсеніе IV. Шакабентъ) опетъ изселе изъ Србіѣ преко Саве и Дунава, ² (надаюћи се, да ће имъ у земляма, у коѣ су пошли, бити болъ него у старомъ отачаству.)

Срби у Црној Гори.

После пропасти сръбскогъ царства на полю Косову, (кадъ су неки Срби оставляли своѣ отачаство, и тражили у туђинству нову постойбину, само да не служе Турцима, и кадъ су други Срби, неимаюћи кудъ ни камо, подвргли се Турцима, и одъ нѣи трпели свакояка зла;) трећій део Срба,

¹ 1690. године.

² 1737. године.

кои су становали у Зети, (немогући се растати са земљомъ где су се родили а нехотећи покорити се Турцима) повукао се у врлетне стене поносите Црне Горе. Срби су овде радо подносили велику сиротињу и сваку оскудицу; али нехтедоше нити оставити своје слободне планине, нити се подврћи Турцима. (Тако се у Црной Гори сачувала србска слобода и независностъ, коју су Турци свуда на другомъ месту сломили и потрли.)

После смрти цара Уроша, и доцније после пропасти србскогъ царства на Косову, владаху Зетомъ, куда є и Црна Гора припадала, кнезови одъ племена Балшића. (Ови су се кнезови називали „самодржавнимъ господарима Зете“, били се съ Турцима, помагали су Млечићима, и старали се, да сачуваю слободу своіой земљи и народу.) Знатнији су кнезови били: Балша, зетъ кнеза Лазара; Стефанъ, кои є прозванъ црногораць;¹ и Иванъ Црноєвићъ.²

После некогъ времена Црноєвићъ Бура одсели се у Млетке, а владу надъ Црномъ Горомъ остави тадашнѣмъ митрополиту

¹ За владе деспота Ђурђа Бранковића.

² При краю 15. века.

Герману,¹ па одъ то доба управляли су народомъ у Црной Гори црногорски митрополити, (стараюћи се, да сачуваю народну слободу, коя имъ є у аманетъ дата. Црногорци, чуваюћи своя брда одъ Турака, непрестанце су съ нѣима воєвали, негубећи ни єдне прилике, где су имъ могли што наудити. Али су и они одъ Турака претрпели доста зла, єръ су се Турци ушнѣли свакояко да овладаю Црномъ Горомъ.)

Митрополити су постаяли найпре у Црной Гори изъ различни племена; а после² постаяше митрополити изъ племена Нѣгоша. Првый митрополитъ изъ овогъ племена быо є Данило Петровићъ Нѣгошъ,³ (кои є више путій воєвао съ Турцима, и подъ кимъ су Црногорци почели ступати у свезу и договоре са Русіомъ.) Осимъ Данила были су одъ племена Нѣгоша знатній митрополити: Василіє, свѣтый Петаръ I., и врѣый песникъ Петаръ Петровићъ Нѣгошъ II. По смрти митрополита Петра II., преузме владу надъ Црномъ Горомъ Данило, а после нѣга сада владаюћи кнезь Никола, и тако се у Цр-

¹ 1516. године.

² Одъ 1696. год.

³ Нѣга в србскій патріярхъ Арсеніє Чарноєвићъ у Печую 1700. године завладичіо.

ной Гори опетъ одвои светска власть одъ власти црквене. Кнезъ се Никола озбиљно стара не само да сачува независностъ и слободу Грной Гори, него да ѿой рашири границе, да ѿ окрепи, и да ѿ доведе до среће и напретка.

Главнїя пытаня.

Ко ѿ после косовске битке предузео владу надъ Србіомъ, ко ѿ владао тада Турцима, шта ѿ радіо Баязитъ, шта су морали Срби чинити, како се називао Стефанъ, ѿ ли Стефанъ мирно владао, шта ѿ радіо Вукъ Бранковићъ, како ѿ прошао, ѿ ли после вукове смрти мирно владао Стефанъ, шта бы после тога съ Милицомъ и Вукомъ, съ кимъ се морао борити Стефанъ, шта ѿ урадіо подъ свою старостъ; съ кимъ се боріо Стефанъ воююћи узъ Турке, шта ѿ сазидао.

Каква ѿ была влада деспота Ђурђа, какви су были Турци, шта ѿ радіо царъ Муратъ, ѿ ли се пустио Ђурђе съ Турцима у бой, шта су урадили Турци у Србїи, на шта су приморали Ђурђа, съ кимъ се договарао Ђурђе противъ Турака, шта ѿ Мацарима, и за шта предао, шта ѿ за то Муратъ радіо, шта ѿ одъ Срба отео, кога ѿ у Смедереву заробио, кудъ ѿ побегао Ђурђе, и шта се довіо?

На шта е Ћурђе наговарао маџарскогъ краля Владислава, шта е Хуняди говоріо, е ли какву войску скупіо Ћурђе, на шта су приморали султана, шта е после тога добио и о чему се старао?

Е ли дуго трајо миръ између Маџара и Турака, зашто су га Маџари прекинули, шта е говоріо Ћурђе, шта е радила маџарска войска, и шта е радіо Ћурђе, где се побише Маџари съ Турцима, како су се борили, ко е одржао мейданъ, ко е ту погинуо, како се тада спасао Хуняди, шта е после тога радіо Хуняди, где се побіо съ Турцима, ко е одржао на косовомъ полю мейданъ, у чіе е руке пао Хуняди, шта су Турци освоили, шта бы съ деспотомъ, колико е живіо, колико му е било година, надъ е почео владати, шта се старао за свога живота?

Е ли быо знатанъ владалаць Ћурђе, какви су дани настали после њгове смрти, ко е преузео владу надъ Србіомъ после Ћурђе-ве смрти, и съ кимъ се ко противъ њи подигао, шта урадише Гргуръ и Стефанъ, шта е урадіо Лазаръ, у каквомъ е спомену и зашто Ерина, и е ли Лазаръ дуго владао, ко се кренуо на Србію, шта бы съ Лазаромъ, ко е после Лазара владао, е ли еленина влада была дуга, есу ли Срби трпили надъ собомъ женску владу, кога изабраше

за свогъ поглавара, о чему се стараше Елена, шта бы принуђена напоследку чинити, ко њ и кадъ овладао Србиомъ ?

Шта бы са србскимъ народомъ, кадъ су Турци овладали Србиомъ, како се поделише, кои подносише највеће турско насилъ, кадъ се иселише Срби преко Саве и Дунава, шта су имали Срби у Срему, како су се борили, кои су были тада најзнатнѣи Срби ?

Шта су радили Турци освоивши грчко царство и друге землѣ, да ли се тада и Срби борише, зашто су се уплели Турци у маџарске послове, шта су урадилили у Маџарској, колико дуго владаху Турци у Будиму, како њ тада было Србима, ѡсу ли се борили Турци съ Немцима, и съ каквомъ срећомъ, подъ Леополдомъ ѡ ли было боя съ Турцима, ко ѡ надбио Турке, шта изгубише Турци, ко ѡ позвао Србе да се селе преко Саве и Дунава, подъ кимъ се преселише Срби, колико ѡй се преселило, где су се населили, ѡсу ли се ѡушъ кадъ, и подъ кимъ иселили ?

После пропасти србскогъ царства шта су радили Срби, кадъ су се неки повукли, ѡсу ли се хтели подврћи Турцима, где се сачувала србска слобода, ко ѡ владао Зетомъ после цара Уроша, како су се звали кнезови, съ кимъ су се били, коме су помагали, кои су были знатнѣи кнезови, куда се одселио

Црноєвићъ Ђура, на комъ е оставио владу, ко е одъ то доба управляо Црномъ Горомъ, шта су радили Црногорци, изъ когъ су племена постаяли митрополити, кои су знатни митрополити изъ плелена Нѣгуша, ко садъ влада у Црной Гори, о чему се стара кнезь Никола?

ШЕСТО ВРЕМЕ.

(1804—1858)

Новый животъ сръбскогъ народа.

Срби у Србији немајући кудъ ни камо, и покоривши се Турцима, врло су зло живили подъ турскомъ владомъ. Турци су ове Србе немилостиво гонили и мучили, нападали су на њине домове и цркве, рушили манастире, задужбине сръбски владалаца, накратко рећи: Турци су у Србији чинили грдне зулуме. Срби немогући се одупрети турской сили, трпели су та зла; али су чекали време и прилику, да се Турцима крваво освете. Аустријски цареви и Млечићи често су тада војевали на Турке; Млечићи су свакадъ позивали себи у помоћ Црногорце; а аустријски цареви позивали су Србе на бой противъ Турака. Срби су свакадъ на те позиве, пристаяли узъ Млечиће и

Ааустріянце, храбро се борили противъ Турака, и помагали тимъ странцима, да надбію и победе Турке, надаюћи се, да ће отудъ и сами имати какве користи. Но они су често варани были. Млечићи и Аустріянци мирили су се съ Турцима, оставляюћи Србе, да ий Турци на ново муче. Тако су јдно живили Срби) више одъ 100 година. Напоследку уверише се, да имъ неваля уздати се на другога, него да сами мораю устати противъ своій злотора, и покушати ослободити се одъ свогъ угнѣтателя.

Вовванъ Срба съ Турцима подъ Караѳорѣмъ.

Србе є на оружѣ противъ Турака подигао Ђорѣ Петровићъ, прозванъ Караѳорѣ или Црний Ђорѣ. (На краю прошлогъ века заратили су се были Турци съ Русіомъ и Аустріомъ. Аустрія позове и опеть Србе, да се дигну на оружѣ противъ Турака, и да се ослободе турскогъ робства. Срби и тада послушаше, усташе на оружѣ, и многе чете своеволяца борише се храбро узъ аустрійску войску. И самъ є Караѳорѣ быо у овимъ боєвима, и управляо є србскимъ свое-

вольцима. Аустрія и опетъ учини миръ, Срби остану и далъ подъ Турцима, кои су истина обећали, да неће гонити Србе, али наскоро забораве своє обећанъ, па жешће него икада пре, стану убіяти и мучити србскій народъ. Караџорђе є почео размишляти, како бы могао подићи народъ на оружъ противъ турски насилника, кои нису хтели ни самогъ султана слушати. Србиомъ су владале тада четире Даіє, кои су са своимъ крцаліама чинили народу зла, напоследку намислише све знатніє Србе поубіяти, па тако народъ лишити свои поглавара. Даіє заџоше већъ са своимъ Турцима по Срби, поваташе и погубише неке одличніє кнезове, и растурише своє люде, да и друге кнезове, и остале знатне люде поватаю и поубіаю. Тада є погинуо храбрый кнезь Илія Бирчанинъ, и кнезь Алекса Ненадовићъ. Бадъ є Караџорђе дознао, шта раде Турци, онъ є позвао своє пріятелъ и познанике, да се искупе, па да сложки ударе на Турке, небы ли се како опростили турскогъ зулума.) У очи Сретенія 1804. године, искупе се многи одлични Срби са доста народа у орашачкой планини, договоре се да устану на Турке, изберу Караџорђа за свогъ войводу, закуну се,

да ће бити єданъ другомъ верни, и да ће Караѳорѳа сви слушати. Одма затимъ стану ударати на турске анове, и где су годъ могли, ватали су и убіяли Турке. Тако се одпочела жестока борба између Срба и Турака, која є траяла више година, и у којој Срби показаше, да су достойни потомци свои стары, да су заслужни да буду слободни, и да нетрпе више турско насилъ.

Срби су се съ Турцима борили променљивомъ срећомъ. Срби нису имали скоро ништа, што имъ є требало за бой, ни новаца, ни оружя, ни топова, ни праха, ни олова; а Турци имаѳаху све градове у своимъ рукама, и у градовима доста топова, и сваке цебане. Србска храбрость и любавъ за слободомъ наѳавала є све, што Срби нису имали. Не прошло ни по године, а Срби надбише у више боєва Турке, освоише градъ Шабаць, и у нѳму задобише нешто топова и цебане; страшише Турке, да су се маомъ Србима предавали, те тако очисте великій комадъ Србіє одъ нѳи. Малопомало скупе Срби до 30.000 войске, и набаве до 50 топова. После тога су надбили Срби Аѳизъ - пашу изъ Ниша, освоили градъ Смедерево, заузели Па-

раћинъ, Ужице и Карановацъ, кои су спалили, и очистили одъ Турака сву Србию између Дрине и Мораве.

Чимъ су се Срби мало смирили одъ Турака, почну се уређивати. Карађорђе, по светованю неки старешина, пристане, да се састави сенатъ (саветъ), у комъ є првый председникъ быо Прота Ненадовићъ, а првый секретаръ Тодоръ Филиповићъ. Овай сенатъ найпре є судіо веће парнице, а после є постао у народу найвећа власть после врховногъ вожда

Срби се нису могли никако умирити; они су шияли свое посланике у Русію, и молили рускогъ цара да ій узме подъ свою обрану, а шияли су свое посланике и у Цариградъ, да се съ портомъ о миру договараю. Све є то было узалудъ. Порта како се кадъ налазила у већой или у маньой невољи, тако се и показивала, да єсте, или да нєрада миру. Целе 1806. године борише се Срби съ Турцима и надбише ій на Делиграду, Мишару и другимъ местима; а напоследку на измаку те године освоє и Београдъ; а наскоро за тимъ завладаю и Шабцемъ, кои су прошле године Турци одъ Срба отели, и дуго времена отудъ велике имъ пакости чинили.) Идуће године наставе

Срби борити се съ Турцима. У Юнію отму они Ужице, и тако очисте сву Србию одъ Турака. Подъ Ужицама одликовао се храброшћу войвода Милошъ Обреновићъ. Одма затимъ ударе Срби на саму Босну, и позову свою босанску браћу, да узъ нѣи пристану. Босанекій народъ радо послуша овај позивъ; али Срби нису были спремни за дуже воєванъ у Босни, и мораше се повући натрагъ у Србию преко Дрине. У то доба и на другой страни были су Срби съ Турцима крваве боеве. Младый юнакъ Айдукъ - Велько скупиле неколико своіхъ другова, и удари преко Мораве, па за кратко време очисти одъ Турака савъ предель између Мораве и Тимока. (У ѳсень 1807. године примире се войске, и Срби су у миру были до пролећа 1809. године. За ово мирно доба почеше се неслоге и раздори порађати у народу; но на срећу србску ние се отудъ за Србе изродило никакво веће зло. У пролеће 1809. године бой се изнова започне. Срби ударе на Бугарску, Босну и Стару Србию, желећи се тимъ путемъ удружити съ Црногорцима. Срби су у Босни и Старой Србији напредовали, освоили су многа места, и састали се съ Црногорцима.) Али кадъ су

наиболѣ напредовали, дознаду, да є про-
пао сръбскій шанацъ на Каменици, и да
су се Турци съ великомъ войскомъ упу-
тили одъ Ниша на Србию. Караѣорђе ис-
купи сву свою войску, да смете Турке
у нѣовомъ напредованю. Срби тада из-
губише више боєва, (савъ предель съ де-
сне стране Мораве притисну Турци, и
Срби се побояше да ѣе турска войска
продрети и на леву страну Мораве. У
томъ се разнесе гласъ, да су Руси изъ
Влашке прешли преко Дунава у Бугар-
ску, и да тамо нагло напредую. Турска
войска нагло остави Србию, и врати се
у Бугарску; те се тако Срби избаве одъ
велике опасности. Срби се тако непре-
станце борише све до 1812-те године; Тада
начине Руси съ Турцима миръ у Букуреш-
ту, па се у томъ миру и за Србе каже, да
имъ порта опрости, што су се съ нѣомъ
више година борили; и да ѣй остави, да
сами управляю своимъ унутрашнѣимъ по-
словима, а да буду дужни порти одсе-
комъ данакъ плаћати. О свему томъ тре-
бало є, да се порта са Србима договара.)

(После букурешногъ мира нису остали
Срби мирни; єръ се спремаху Турци, да
съ великомъ войскомъ ударе на Србию,
и да є покоре. Турци су захтевали, да

имъ предаду све свое оружѣ, да поруше, и са земљомъ поравне шанчеве, коє су по Србији подигли, и као мале градиће укрепили; да предаду Турцима све градове по Србији; да пропусте у градове турску войску; накратко рећи да Срби послушаю све заповести, коє имъ изъ Цариграда дођу. О томе, да Срби добию каква права, нису Турци ни речице споминjali. Турци су Србима страшно претили, ако непослушаю, шта имъ султанъ заповеда; а Срби опетъ немогоше оваке заповести послушати. Обе стране спремаху се на рать. Срби су тада имали доста топова, и имали су многе шанчеве и доста войске, па су мислили, да ће се се моћи неко време одупрети турской сили.)

Но суђено є было, да Србија изнова падне у робство, и да Срби јошъ єдномъ окусе, како є тешко живити безъ слободє. Карађорђе се чиніо, као да се највећма спрема на бой противъ Турака, (онъ є заповедао, да устаю сви на оружѣ, храбро є народъ, да има у себе уздана, па да ће надвладати божіомъ помоћу Турке. Али гадне сплетке овладаю Карађорђемъ, и онъ, кои се пре највећма старао, да се противъ Турака дигну, и

да се Турци надбію,) изненада остави Србию управо у онай махъ, кадъ су Турци съ великомъ войскомъ нагрнули на Србию, и кадъ є Србима требало напрегнути сву свою снагу, да се противъ Турака одрже. Караѳорђе пређе преко Саве, съ нѣмъ, и за нѣмъ преѳоше многе сръбске войводе, а за войводама поврви и остальй народъ.¹ Храбрый Айдукъ-Велько веѣъ є тада быо погинуо у Неготину съ нехатости неки войвода. Кадъ се прочуло, да є Караѳорђе прешао у Немачку, и сама сръбска войска прсне коєкудъ; и скоро све войводе оставе землю, кою су съ многомъ сръбскомъ крвлю одъ Турака очистили, и деветъ година бранили.

Срби подъ князевима своимъ.

Кадъ є Караѳорђе прешао у Аустрию, Србія є была у врло ядномъ станю. (За Караѳорѣемъ и войводама навали народъ гомилама прелазити преко Саве и Дунава. Турци безъ велике муке освоивши Србию, уѳоше у оставлѣне одъ Срба градове: Смедерево и Београдъ, и послаше оружане чете поредъ Дунава и Саве, да

¹ То се догодило у Септембру 1813. године.

не даду народу изъ землѣ изилазити. Тада є погинуло много народа, кое одъ турскогъ оружя, кое што се подавило у Сави и Дунаву. Кадъ се Турци утврде у Србији, почну одъ Срба купити оружѣ. Срби су скрили свое поболь оружѣ, а што нису могли скрити, носили су Трцима. Турци почну изнова по Србији правити зулуме, и злоставили су Србе жешће него икада пре тога. Тада стане и куга по Србији морити, кою су Турци у Србию унели. Беда србскогъ народа была є врло велика, па зато ма да су Срби одъ прошлы патня сасвимъ изнемогли были, опетъ зато немогоше подносити. Хаци Проданъ устане на Турке,¹ и позове Србе на оружѣ али се овај устанакъ стиша. (У бедномъѣт омъ станю прискочи србскомъ народу у помоѣ Милошъ Обреновиѣ, кои є подъ Караѣорѣемъ быо великій войвода. Онъ є гледао, да утиша побунѣне Србе, да не допадне народъ јошъ веѣи беда; съ Турцима се пріятелью, и довіяо, само да одъ народа одклони турска насиля. Турци га поставише за великогъ кнеза рудничкогъ, па се съ нѣимъ договараху о управи съ народомъ. Милошъ

¹ У осень 1814. год.

« тада закланяо народъ одъ Турака, кои су по Србији починили многа зла. Кадъ е Милошъ видіо, да су Турци сваки данъ гори, и да народъ већъ више не може подносити турске зулуме, а онъ намисли подићи народъ на оружъ, па или погинути еъ народомъ или се опростити турскогъ робства.) На Цвети 1815. године кодъ цркве у селу Такову договори се с народомъ, на Турке. Онъ се обуче у свое войводско одело, узме барякъ у руке, и уђе у народъ рекавши: „сво мене, а сво вамъ и рата съ Турцима.

Опетъ се одпочне война съ Турцима. Срби стану убіяти, где су годъ когъ Турчина уватили. У томъ се и Турци спремише за бой, желећи угушити и ову србску побуну. Милошъ е ишао на све стране, набавляо новаца и цебане, подизао народъ на оружъ, и храбрио га, да не малакше) Срби, после жестокогъ и крвавогъ боя надбію Турке, (наипре на Чачку, а после тога кодъ Пожаревца, и на Дублю) и тако за три месеца дана опросте се Турака. (После ови боева стане се Милошъ съ Турцима договарати, и на последку угоди съ Турцима, да онъ буде поглаваръ србскомъ народу, да турски муселими по окружјама, у договору

са србскимъ кнезовима, народу суде, и да сами Срби купе порезе, па да їй предаю Турцима.) Срби у своіой скупштини 1817. године єдногласно изберу Милоша за србскогъ княза, (тако, да после нѣга нѣгова мушка деца буду князеви. Више година є прошло, докъ є султанъ признао и потврдїо Србиї права; али напоследку изда свой хатишерифъ,¹ коимъ потврди права, коя су Срби тражили, и изда ферманъ, коимъ є потврдїо и признао Милоша Обреновића за наследногъ княза Србиє.)

Одъ ово доба почела є Србија брзо у свему напредовати. (У земљи престану све турске власти; князь Милошъ быо є господаръ земль, онъ є поставїо по окружяма власти, коє ће по нѣговимъ заповестима земљомъ управляти. Турцима є допуштено, да само по градовима могу становати, а сви други морали су оставити Србию, и продати своя добра Србима. Турцима є остављѣна найпре єдна година, а после тога петъ годна, да се изселе, и допуштено имъ є, да само у Београду, и то докле варошки шанчеви допи-

¹ 1830. године.

ру могу имати куће и землѣ, али да мораю слушати и сръбске власти. Све ђумруке и остале) државне приходе, добию Срби у своје руке, а да Турцима за то одсекомъ плаћаю годишній данакъ. Князь Милошъ постави свуда по земљи судове и друге власти, подигне цркве и школе, заведе миръ и поредакъ у земљи, и у народнимъ скупщинама договарао се съ народомъ о обштемъ добру. (Уставъ, кои є 1838 год. порта у договору съ Русіомъ дала Срби, требало є да утврди сређу сръбскогъ народа, да утврди сръбска права, да обезбеди земљи миръ и утемелѣи сръбску слободу. У томъ се) у Срби (опетъ почне порађати раздоръ и неслога.) Нађоше се неки незадовольни люди, кои подстицаше народъ на побуну. Князь Милошъ желећи спасти Србию одъ унутарнѣгъ раздора и одржати народъ у слози, остави се владе у користъ свога старіегъ сина Милана, а самъ оде изъ землѣ,¹ (кою є онъ помођу народа одъ Турака ослободіо, лепо уредіо и оснажіо.)

Кадъ є князь Милошъ отишао изъ землѣ, постао є по уставу сръбскій князь, нѣговъ старій синъ Миланъ, кои є тада врло болестанъ быо, тако, да му нисусмели ни

¹ 1. Юніа 1839. године.

казати, да му є отаць изъ землѣ отишао, и да є постао князь. Юшъ ние ни дошао изъ Цариграда султанскій ферманъ, коимъ се потврђує Миланъ за србскогъ княза, а онъ є већъ преминуо 26 данъ свогъ владаня (26. Юнія 1839). Докъ є князь Миланъ боловао, управляло є Србіомъ „наместништво княжескогъ достоинства.“¹

На неколико месецій после смрти княза Милана предузме владу надъ Србіомъ млађій синъ милошевъ, князь Михайло, (кои є у Влашкой кодъ свогъ оца быо, кадъ му є старій братъ Миланъ умрѣо) Князь Михайло ние дуго владао, али за две годне нѣгове владе Србія є почела снажно напредовати. У томъ су неки люди почели опетъ подстицати народъ на побуну, и напоследку скупили су толико присталица, да су се могли явно дићи противъ свогъ законитогъ княза. Издайствомъ войнички поглавара задобише у руке) топове и подкрепише се новимъ четама. Младый князь Михайло, кога є савъ србскій народъ волю, штедећи Србію одъ унутарнѣгъ рата, пређе преко Саве,² (носећи са собомъ благослове србскогъ народа и тврдо уверенъ, да ће *временомъ*

¹ Одъ 5. Юнія 1839. до 1. Марта 1840. год.

² 26. Августа 1842. године.

нѣгово право толико оячати, да ће савладати све сплетке, коє су га приморале оставити Србию, кою є одъ срца волю.

Кадъ є князь Михаило оставію Србию, (да се небы у нѣой изродію унутарнѣй ратъ, поглавице бунтовника скупилше се са своимъ присталицама, и као у некој народной скупштини), избраше караѳорѣвогъ сина Александра за србскогъ княза. Странске државе быле су противне томъ избору, и Русія є особито настоявала, да се на княжевскій престо поврати князь Михаило, а томе се Турска изъ свію сила противила. Напослетку сазове тадашнѣ правительство іошъ єдну народну скупштину изъ свои присталица, и на той скупштини буде избранъ Александеръ Караѳорѣвиѣъ за србскогъ княза. Порта потврди тай изборъ, (а ни странске државе нису се веѣъ више противиле томе,) да Александеръ буде князь.

Караѳорѣвѣъ синъ владао є 16 година. Србія є за све то време была веѣиномъ мирна. Народъ є быо послушанъ новой влади, али га є срце вукло за Обреновиѣима. Србія є, ако и споро, опетъ за то време єднако развіяла се, и србскій є народъ учинію лепъ напредакъ у државномъ и граѳанскомъ животу. Што є на-

родъ одавна желіо, то є и постигао 1858 год. своіомъ свето-андрієвскомъ, скупштиномъ, коєє на княжевскій престо повратила свогъ старогъ господара княза Милоша Обреновића, съ правомъ наслѣдства, коє є онъ по народной вољи, и по султанскимъ хатишерифима одъ давняшњи времена имао, и до Крстова дне (14. Септембра) 1860 год. владао.) Нъму на престо слѣдовао є синъ нъговъ наслѣднй князь Михаило Обреновићъ III., подъ коєга владомъ и данасъ сви срећно живимо.

Г л а в н і я п ы т а н я .

Како су живели Срби, кои су се подчинили турской влади, шта су съ нъима Турци радили, єсу ли се Срби могли одупрети турскимъ нападаима, єсу ли устали Срби противъ Турака, и ко їй є позивао на оружѣ, єсу ли се отудъ Срби што користили, колико су дуго Срби живели у яду, о чему се уверише на послетку?

Ко є подизао Србе на оружѣ противъ Турака, при краю прошлогъ века ко се заратио съ Турцима, ко є позвао Србе противъ Турака, єсу ли Срби послушали тай позивъ, и како су се борили, шта є было тада Караѳорѣ, шта се догодило после тога, кадъ є

миръ учинѣнъ, шта е смишляо Караѣорђе, ко е тада са Србиомъ владао, и шта су учиниле даѣе, шта су намислили урадити, есу ли когъ кнеза тада уватили и погубили, шта е радіо Караѣорђе, кадъ е за све то дознао, кадъ, и где е позвао онъ свое познанике, шта су они урадили, на шта су се заклели, шта су почели Срби радити, шта се тако одпочело, и е ли дуго траяла борба Срба съ Турцима, шта су Срби показали у той борби?

Съ каквомъ су се срећомъ борили Срби съ Турцима, есу ли имали Срби, шта имъ е за бой было потребно, и како су стояли Турци, шта е надокнађавало све Србима, шта урадише Срби за по године, колико су войске скупили Срби, колико су набавили топова, кога су идуће године надбили, и коя су места одъ Турака узели, шта су радили Срби, кадъ су се мало смирили одъ Турака, на што е Караѣорђе пристао, шта е радіо сенатъ?

Есу ли се после тога смирили Срби, кога су они молили за обрану, куда су шияли свое посланике, како се показивала порта, где су надбили Срби Турке 1806 године, кои су имъ се градови предали, шта су друге године за тимъ радили, шта су отели, ко се одликовао кодъ Ужица, када су ударили Срби за тимъ, есу ли се одржали у Босни, шта е радіо Айдукъ-Велько на другой страни Србије,

кадъ су се примириле войске, докле е трајо миръ, куда су Срби ударили, есу ли напредовали Срби у Босни и Старой Србин, шта се утоне у Србин догодило, шта е урадио Караџорђе, есу ли тада Срби срећни были, какавъ се гласъ разнео о Русима, кудъ е поитала турска войска, докле се борише Срби съ Турцима, где се начини миръ између Русіе и Турске и шта е казано у томъ миру за Србию?

Есу ли Срби были на миру после букурешкогъ мира, шта су Турци захтевали да учине Срби, есу ли говорили Турци о томе, да Срби задобию каква права, есу ли могли Срби послушати што имъ Турци заповедаху, шта су радиле обе стране, како су Срби были тада спремни за рать, есу ли имали доста войске, шта е радио Караџорђе, шта учинише кодъ Караџорђа сплетке, кудъ е отишао Караџорђе, шта су урадиле остале войводе, шта е радио народъ, шта е тада было съ Айдукъ-Велькомъ, шта бы са сръбскомъ войскомъ кадъ се прочуло, да е Караџорђе оставіо Србию?

У каквомъ е тада станю была Србія, шта е радио народъ, шта урадише Турци, е ли тада погинуло што народа, шта су радили Турци по Србин, есу ли дали Срби поболь оружъ Турцима, есу ли Турци были благи, каква е зараза была тада по Србин, есу ли

Срби покушали опростити се беде, ко е устао на Турке, ко е прискочио тада народу у помоћ, шта е Милошъ гледао, за шта га Турци поставише, е ли Милошъ стишао побунѣный народъ, есу ли Турци после тога мировали, шта е урадио Милошъ, кадъ, и где е позвао народъ на оружѣ, да ли се одпоче бой съ Турцима, есу ли се и Турци спремали за бой, шта е радіо Милошъ, где су Срби надбили Турке, е ли Милошъ дуго съ Турцима воєвао, у чему се съ Турцима сагласіо, шта е онъ быо народу, ко е народу по окружяма судіо, ко е купіо порезъ одъ народа, шта е скупштина урадила (1817), е ли султанъ одма признао и потврдіо Србін права и Милоша за србскогъ княза?

Е ли Србія одъ то доба была напредна, есу ли у земљи быле турске власти, ко е быо господаръ землѣ, кога е онъ по окружяма поставіо да народомъ управляю, шта е оставлѣно Турцима, колико су дуго Турци могли у Србін живити, ко е имао ђумруке и друге приходе у рукама, шта су давали за то Срби порти, шта е князь Милошъ по земљи поставіо, шта е подигао, съ кимъ се договарао, шта е требало уставъ да учини у земљи, шта се породило у земљи, шта е урадио князь Милошъ?

Ко е после Милоша постао князь, е ли Миланъ дуго было князь?

Ко е после княза Милана предузео владу надъ Србіомъ, где е онъ тада было кадъ е князь Миланъ умрѣо, е ли дуго владао, шта учинише сплетке и себичняци, како су задобили топове, шта е урадио князь Михаило, е ли народъ нѣга волио, е ли онъ самъ оставіо Србію?

Шта урадише поглавице бунтовника, кадъ е князь Михаило оставіо Србію, есу ли странске државе признале Александра за княза, шта е захтевала Русія, шта е тадашнѣ правителство србско урадило, ко е на той другой скупштини было изабранъ за княза, е ли порта потврдила тай изборъ, есу ли се странске државе противиле, колико е владао караѣорѣевъ синъ, е ли Србія за то време была мирна, какавъ е было миръ, шта е народъ србскій желіо, е ли и кадъ е то постигао?

ПРЕГЛЕДЪ

найзнатни догађая у истори србскогъ
народа.

Србскій народъ изеліо се изъ свое старе постојбине	636 год.
Некій део србскогъ народа приміо е веру христову	638 „
Срби су стресли са себе грчку властъ	642 „
Срби су првипутъ надбили Бугаре	870 „
Остали, іошъ некрштени Срби, кр- штени су подъ жупаномъ Власти- миромъ	878 „
Бугари првипутъ плячкаю Србию	914 „
Бугари другипутъ плячкаю Србию	924 „
Краль Владимиръ овлада Србіомъ	1010 „
Бугари су Владимира изъ преваре убили	1015 „
Вонславъ победи Грке, и побіе 43.000 войника	1043 „
Неманя родіо се	1114 „
Неманя почео е владати као вели- кій жупанъ	1159 „
Св. Сава родіо се	1169 „
Св. Сава отишао е у Св. Гору	1186 „
Неманя постао е у Студеници калу- ђеръ	1195 „
Неманя умро е	1200 „

Св. Сава пренео є тѣло Неманѣ	
изъ Хилендара у Студеницу . . .	1208 год.
Св. Сава было є игуманъ студени-	
чкїй одѣ	1208-15 "
Св. Сава постао є сѣрбскимъ архіе-	
пископомъ	1222 "
Св. Сава венчао є свогъ брата Сте-	
фана на престо	1222 "
Св. Сава умро є у Трнову	1237 "
Татари плячкали су Сѣрбію подѣ Уро-	
шемъ великимъ	1241 "
Драгутинъ є отерао свогъ оца у	
Драчъ, а самъ почео владати	1272 "
Драгутинъ є предао свой престо	
Милутину	1275 "
Милутинъ є умрѣо	1320 "
Стефанъ дечанскїй венчанъ є на	
престо	1321 "
Почео є зидати манастирь Дечане	1328 "
Победїо є Бугаре на Велблужду	1330 "
Стефанъ дечанскїй удавлѣнъ є у	
Звечану	1335 "
Душанъ є венчанъ за сѣрбскогъ, грч-	
когъ и бугарскогъ цара	1347 "
Душанъ є умрѣо	1355 "
Урошъ є венчанъ на царскїй пре-	
сто	1357 "
Вукашинъ є убїо Уроша	1367 "
Вукашинъ є надбїо Турке	1368 "

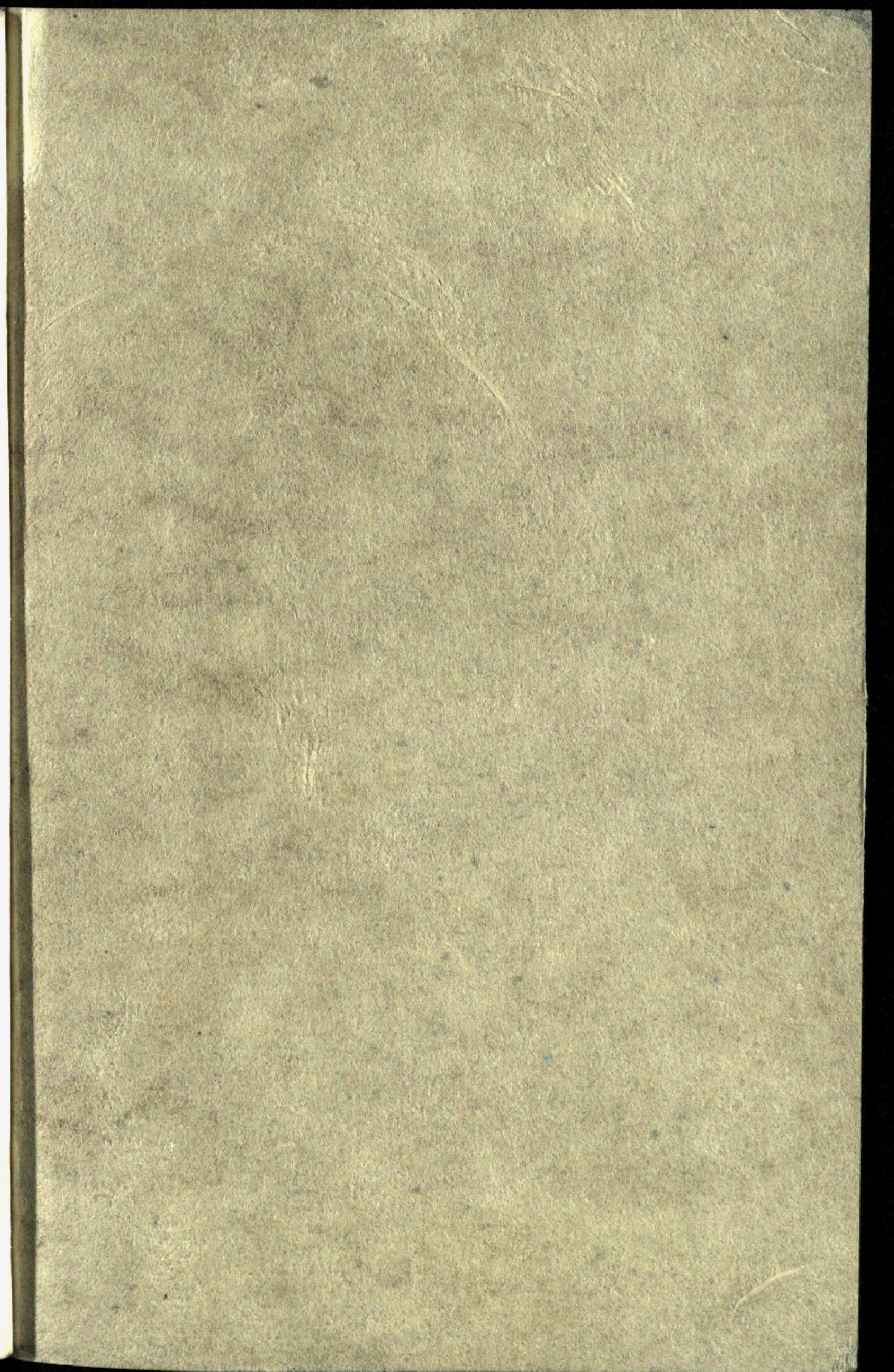
Вукашина су победили Турци . . .	1371 год.
Кнезъ Лазаръ заузео є многе сръбске землѣ	1372 „
Кнезъ Лазаръ постао є сръбскій царъ	1377 „
Кнезъ Лазаръ побеђенъ є одъ Ту рака на Видовъ Данъ	1389 „
Султанъ Баязитъ отровао є Вука Бранковића	1398 „
Кнегиня Милица умрла є	1405 „
Деспотъ високій Стефанъ умрѣо є	1427 „
Турци плячкаю Србию	1431-32 „
Ђурђе Бранковићъ дао є Београдъ Мацарима у замену за друге гра- дове	1434 „
Ђурђе Бранковићъ постао є деспотъ	1435 „
Турци освоише Смедерево, и осле- пише Гргура и Стефана, синове деспотове	1436 „
Хуняди (Сибинянинъ Яико) победио є Турке	1443 „
Турци победише Мацаре кодъ Вар- не, и убише львногъ краля Вла- дислава	1444 „
Турци освоише Цариградъ	1453 „
Ђурђе Бранковићъ умрѣо є	1457 „
Турскій царъ Мемедъ сасвимъ є овладао Србиомъ	1458 „

- 50.000 Срба селе се преке Саве и Ду-
нава 1481 год.
- Синанъ-паша спалио е тѣло св. Саве
на Врачару 1595 „
- 40.000 ербски породица селе се изъ
Србіє подъ патріярхомъ Арсені-
емъ Чарноевићемъ 1690 „
- Патріярхъ Арсеніє IV. Шакабентъ
прелази преко Саве и Дунава са
србскимъ народомъ 1737 „
- Караѣорђе подигао е србскій народъ
на оружѣ противъ Турака 1804 „
- Срби отеше градъ Шабацъ 1804 „
- Срби изгубише градъ Шабацъ 1805 „
- Србска войска ушла е први путъ у
Босну 1806 „
- Срби су надббли Турке на Дели-
граду и Мишару 1806 „
- Срби отеше одъ Турака варошь
Београдъ 1807 „
- Срби задобише градъ Шабацъ 1807 „
- Айдукъ-Велько очистио е Србію из-
међу Мораве и Тимока одъ Тур. 1807 „
- Србска войска ушла е по други путъ
у Босну 1809 „
- Турци освоили су србскій шанацъ
на Каменици 1809 „
- Руси уговоре съ Турцима миръ 1812 „

Айдукъ-Велько погинуо е кодъ Неготина	1813 год.	
Караѣорђе оставіо е Србію	1813	”
Турци завладаю Србіомъ	1813	”
Хаци-Проданъ дигао се на Турке безъ успеха	1814	”
Милошъ Обреновићъ подигао е народъ на Турке	1815	”
Милошъ Обреновићъ надбіо е Турке на Чачку, Дублю и кодъ Пожаревца	1815	”
Србскій народъ у своіой скупштини изабрао е Милоша Обреновића за наслѣдногъ княза	1817	”
Султанъ е првипутъ потврдіо србска права, и Милоша за княза	1830	”
Порта са знанѣмъ Русіе дала е Србіи уставъ	1838	”
Князь Милошъ дао е оставку на княжескій престо и отишао е изъ Србіе	1839	”
Князь Миханло отишао е изъ Субіе	1842	”
Александеръ Караѣорђевићъ постао е князь Србіе	1843	”
Народна скупштина позвала е на княжескій престо княза Милоша	1858	”
Князь Милошъ умрѣо е	1860	”

БИБЛИОТЕКА
 ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА

1717 101
 1718 102
 1719 103
 1720 104
 1721 105
 1722 106
 1723 107
 1724 108
 1725 109
 1726 110
 1727 111
 1728 112
 1729 113
 1730 114
 1731 115
 1732 116
 1733 117
 1734 118
 1735 119
 1736 120
 1737 121
 1738 122
 1739 123
 1740 124
 1741 125
 1742 126
 1743 127
 1744 128
 1745 129
 1746 130
 1747 131
 1748 132
 1749 133
 1750 134
 1751 135
 1752 136
 1753 137
 1754 138
 1755 139
 1756 140
 1757 141
 1758 142
 1759 143
 1760 144
 1761 145
 1762 146
 1763 147
 1764 148
 1765 149
 1766 150
 1767 151
 1768 152
 1769 153
 1770 154
 1771 155
 1772 156
 1773 157
 1774 158
 1775 159
 1776 160
 1777 161
 1778 162
 1779 163
 1780 164
 1781 165
 1782 166
 1783 167
 1784 168
 1785 169
 1786 170
 1787 171
 1788 172
 1789 173
 1790 174
 1791 175
 1792 176
 1793 177
 1794 178
 1795 179
 1796 180
 1797 181
 1798 182
 1799 183
 1800 184

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P19Sr I 217.1